

Södertörns högskola | Lärarutbildningen mot yngre åldrar, 210hp
Examensarbete 15 hp | Utbildningsvetenskap avancerad nivå|
Höstterminen 2011

”Men där kommer en liten
skitig lastbil med flaket fullt av
lådor. Det är Mehmet som
kör.” (Grähs 2010, s.3-5)

– En kvalitativ textanalytisk undersökning om
hur den etniska mångfalden skildras i nio
bilderböcker från 2010

Av: Mineta Smajlagic
Handledare: Kertil Johansson

Author: Mineta Smajlagic

Supervisor: Kjetil Johansson

Period: Autumn term 2011

Title: “But there comes a little dirty truck with the platform full of boxes. It’s Mehmet who’s driving.”(Grähs 2010, s.3-5). - A qualitative text analytics research about how the ethnical diversity describes in nine picture books from 2010

Abstract

In Sweden exist a Swedish institute for children’s book which is a national information center. They have an annual "Book tasting" where they present statistics and trends from the latest publications of literature for youth and children.

In their “book tasting” from 2010 a number of picture books had, as they say, children who descend from non-Swedish culture (Swedish institute for children’s book, 2010).

The aim of this thesis is to investigate how the ethnical diversity describes in these picture books from 2010. To understand how the ethnical diversity describes in these books I had two questions which helped me in my research. The questions were:

- Do these picture books have some features which are ethnic stereotype?
- Do the ethnical diversity in the picture books describes as multi-cultural or intercultural condition?

The thesis is based upon a qualitative text analysis and from this main group did I choose discourse analytical approach to analyze my picture books. My working model is inspired by associate professor Pil Dahlerup and professor Maria Nikolajeva.

In the theoretical framework do I assume from PhD student Hassan Sharif (2008) who separate the term multi-cultural from the intercultural term. He says that the multi-cultural term can sees as descriptive, which means that the multi-cultural term work as a description of the society’s condition while the intercultural term sees like a process where all cultures in the society gives space to interact and cooperate with each other on equal terms.

My first conclusion is that several of the picture books describe ethnical diversity stereotyped. An example is the stereotype of the dark man as black and with black curly hair. Another example is the stereotype of people with darker skin color as happy and affective. One picture book didn’t have stereotype persons or characteristics.

My second conclusion is that only one picture book did describe the ethnical diversity as an intercultural condition. The other picture books describe the ethnical diversity as a descriptive multi-cultural condition.

Keywords:Ethnical diversity, stereotypes, multi-cultural, intercultural, picture books, ethnicity

Nyckelord: Etnisk mångfald, stereotyp, mångkultur, interkulturell, bilderböcker, etnicitet

Innehållsförteckning

1. INLEDNING OCH BAKGRUND	3
2. SYFTE.....	6
2.1. FRÅGESTÄLLNINGAR	6
3. TIDIGARE FORSKNING	6
3.1 SOCIALKONSTRUKTIVISTISKT PERSPEKTIV OCH ETNICITET	6
3.2. BILDERBOKEN	7
3.3. VAD KAN SKÖNLITTERATUR GÖRA OCH ERBJUDA?.....	8
3.4. TIDIGARE FORSKNING OM DEN ETNISKA MÅNGFALDEN I BÖCKER	9
4. TEORETISK RAM.....	11
4.1 STEREOTYP	12
4.2. MÅNGKULTUR OCH INTERKULTURELL	12
4.3. HUR MÄNNISKOR AV ANNAN ETNISK BAKGRUND ÄN ETNISKT SVENSKT REPRESENTERAS, SKILDRAS SAMT UPPFATTAS I BÖCKER OCH SAMHÄLLET, SAMT ANNAT ANVÄNDBART MATERIAL FÖR ANALYSEN	13
5. METOD OCH TILLVÄGAGÅNGSSÄTT.....	15
5.1 VAL AV UNDERSÖKNINGSMETOD	16
5.1.1 Kvalitativ textanalys och dess innebörder	16
5.1.2 Bild och text	18
5.2 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT.....	18
5.2.1. Undersökningens analysmodell	18
5.2.2. Hur upptäcker vi etnicitet i barnböcker?	20
5.2.3. Kritisk diskussion av tolkning och tolkningsstrategi.....	21
5.2.4 Empiriskt urval.	23
6. ANALYS OCH RESULTATREDOVISNING	24
6.1. SAMMANFATTNING AV BILDERBÖCKERNA SOM ÄMNAS UNDERSÖKAS	24
6.2. UPPSATSENS ANALYSMODELL	27
6.2.1. Personmönster	27
6.2.2. Motivmönster	32
6.2.3. Språk och stilmönster	37
6.2.4. Miljö	37
6.2.5. Slutsats med hänsyn till bilderbokens etniska mångfald.....	39
6.2.6. Bilderbokens etniska mångfald bedömt i förhållande till dagens svenska samhälle	39
6.2.7. Utvärdering.	40
7. SLUTSATSER OCH SAMMANFATTNING	42
8. KÄLLFÖRTECKNING	44

1. Inledning och bakgrund

Dagens svenska samhälle består av en befolkning som har många olika bakgrunder, vilket innebär att det ställs stora krav på människorna i samhället att förstå och respektera varandra.

Detta är något som tydligt påpekas i de svenska läroplanerna, vilka i sin tur är förordningar som utfärdats av regeringen och som skall följas av verksamheter såsom förskola, skola och fritidshem (Skolverket 2011-03-17). I den nya läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (2011) och den reviderade läroplanen för förskolan (2010) framhålls det att: ”Det svenska samhällets internationalisering ställer höga krav på människors förmåga att leva med och förstå de värden som ligger i en kulturell mångfald” (Läroplan för förskolan, (Lpfö 98). Reviderad 2010, s.6 & Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr11) 2011, s.7). I den reviderade läroplanen för förskolan står det utöver detta att: ”Förskolan är en social och kulturell mötesplats som kan stärka denna förmåga och förbereda barnen för ett liv i ett alltmer internationaliserat samhälle” (Läroplan för förskolan, (Lpfö 98). Reviderad 2010, s.6). Medan det i Lgr11 vidare står att: ” Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där” (Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011, s.7). Förskoleomsorgen ska alltså kunna stärka förmågan att begripa de värden i en kulturell mångfald och leva med dem, enligt den reviderade läroplanen för förskolan (2010), och skolomsorgen har utöver det som nämnts för förskolan ett ansvar för att stärka förmågan (Lgr11).

Även Lena Kåreland som är docent i litteraturvetenskap framhåller att skolans uppgift är att förklara för eleverna att vi lever i ett samhälle där olika livsvillkor och kulturer existerar. Eleverna ska erbjudas en världsbild som speglar andra världskulturer än enbart den europeiska kulturen, så att eleverna blir införstådda i att det finns andra värderingar, traditioner, kunskaper o.s.v. i vårt samhälle som är fruktbart att ta del av. Hon anser att skolan kan ta hjälp av litteraturen där dessa olika världsbilder går att påträffas (Kåreland 2009, s.147).

Lektorn Staffan Thorson hävdar att det finns somliga som anser att skönlitteraturen som behandlar invandrarteman har en betydande roll vid sammanlänkningen mellan etniskt kulturella grupper genom att man får ett tillfälle att förstå hur det är att vara främlingen, den andre, vilket i sin tur underlättar det verkliga mötet mellan olika människor i samhället. Detta gäller inte minst barn- och ungdomsböcker. Däremot anser Thorson att man måste undersöka

ifall bilden av invandraren som representeras i litteraturen är mångsidig och gestaltar flera perspektiv på olika invandrare och dess situationer för att läsarna av dessa böcker verkligen ska få en uppfattning och respekt för personer från olika kulturer och nationer (Thorson 1987, s.14, 222, 247).

Ett av sätten till att kunna uppfylla läroplanernas uppmaningar är alltså att som pedagog använda sig av skönlitteratur i sin undervisning. Pedagoger som använder sig av skönlitteratur i sin undervisning kan alltså med hjälp av den, erbjuda eleverna en inblick om hur andra har det och om hur andra tänker som samtidigt skapar förståelse och respekt för dessa. Emellertid får man inte glömma att man måste granska all litteratur som man använder så att de inte förmedlar något som ger motsatt effekt.

Universitetslektorn Luis Ajagàn Lester argumenterar för att det i dagens mångkulturella klasser måste finnas pedagoger som ifrågasätter och kritiskt granskar sitt material. Han anser att man exempelvis ska titta efter ifall ens material är fritt från stereotypa avbildningar av andra kulturer, ifall den västerländska kulturen hyllas och framställs som överkulturen, hur andra religioner skildras o.s.v. så att man på bästa sätt tar hänsyn till andra synsätt och på så sätt överbygger rädslan för ”de andra” (Ajagàn Lester 1999, s.132).

Eftersom skönlitteraturen på ett sätt kan bistå skolan och förskoleomsorgen att uppfylla uppdraget som läroplanerna (Reviderad läroplan för förskolan 2010 & Lgr11) tar upp och som är att stärka förmågan att förstå de värden som ingår i en kulturell mångfald, vilket också inbegriper att få en förståelse för andras värderingar och förutsättningar, (Reviderad läroplan för förskolan 2010, s.6, Lgr11 2011, s.7), så är det av stor betydelse angeläget att kritiskt granska skönlitteratur som kan tänkas förekomma i skolor och förskolor.

Därför har jag valt att i denna uppsats undersöka på vilket sätt den etniska mångfalden framställs i några bilderböcker som Svenska barnboksinstitutet påpekat i bokprovningensrapporten från 2010 att de okommenterat porträtterar ”fler barn med rötter i traditionellt icke-svenska kulturer”. (Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet (Sbi): en dokumentation 2011, s.5).

Varför undersöka hur den etniska mångfalden skildras i ett antal bilderböcker som Svenska barnboksinstitutet i sin bokprovningensrapport från 2010 nämnt att de porträtterar barn med olika bakgrunder än enbart den ”etniskt” svenska?

Att valet föll på Svenska barnboksinstitutets påpekande om några bilderböcker är dels för att Svenska barnboksinstitutet är ett nationellt centrum som informerar om och främjar bland annat barnlitteratur. Dels är Sbi ett offentligt specialbibliotek samt ett forskningsbibliotek. Dessutom finansieras Svenska barnboksinstitutet av Utbildningsdepartementet (Svenska

barnboksinstitutet 2011-11-25). Utbildningsdepartementet är ansvarigt för frågor som rör utbildning och är i sin tur en del av Regeringskansliet som hjälper regeringen som styr Sverige, i deras arbete (Regeringen 2011-11-25).

På grund av detta är det ett självklart val att undersöka den etniska mångfalden i några bilderböcker som Sbi tar upp, då Sbi är en organisation som är nationellt välkända i Sverige och det de tar upp i deras bokprovsningsrapporter är värdefullt att ta del av och i större utsträckning bekant för allmänheten, såsom skolor och förskolor.

Anledningen till att urvalet föll på ett antal bilderböcker från år 2010, som Sbi tagit upp i sin årliga rapport, var för att det tidigare funnits en brist på svenska bilderböcker med etnisk mångfald, om man jämför med tidigare år. År 2010 hade den etniska mångfalden börjat allt mer att porträtteras i de svenska bilderböckerna (Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet (Sbi): en dokumentation 2011, s.5).

Fortfarande kan det finnas vissa människor som undrar varför det är så betydelsefullt att behöva analysera hur den etniska mångfalden skildras i barnböcker?

Då man däremot vet att det förekommer vissa böcker som författaren Kerstin Stjärne framhäver att de förskönar verkligheten och avstår från att visa problemen som finns, genom att ta med fakta på kraftigt vilseledande sätt, så inser man snart hur viktigt det är. Stjärne nämner som exempel en bok som framhåller att människans livslängd ökat på sistone och de tar upp en medellivslängd i boken som enligt dem gäller hela världen. Det som inte framgår är att påståendet som de har som exempel gäller enbart industriländernas medellivslängd och inte utvecklingsländernas livslängd som exempelvis Afrika, fastän de pratar om hela befolkningen. Detta visar oss hur man genom att utesluta vissa fakta gör att representanten för människan blir en västerländsk genomsnittseuropé (Stjärne 1978, s.172-173).

Ifall vi vet att vissa böcker, som denna, ger en sneddriven bild på en människa där en genomsnittseuropé blir prototypen för en människa så förstår vi snart att det sänder fel signaler inte minst i ett mångkulturellt samhälle. Det kan definitivt ge motsatta effekter vilket kan leda till exempelvis att många barn med olika bakgrunder inte känner igen sig i bokens förmedlade bild. Detta kan självfallet leda till utanförskap och inte på något sätt stärka förståelsen för andras förutsättningar och värderingar som läroplanerna tar upp (Reviderad läroplan för förskolan 2010, s.6, Lgr11 2011, s.7).

När man dessutom vet att vi, som forskaren Maria Lassén-Seger nämner, lever i en tid då det är väldigt uppskattat att vara politiskt korrekt som innebär att många aspekter såsom etnisk tillhörighet o.s.v. tas tillvara och ifrågasätts i exempelvis barnböcker (Lassén-Seger

2008, s.126), så blir valet att undersöka hur den etniska mångfalden skildras i några bilderböcker något som alltså lämpar sig bra att göra i vår samtid.

2. Syfte

Syftet med mitt arbete är att undersöka hur den etniska mångfalden skildras i nio bilderböcker som utkom 2010, och som enligt Svenska barnboksinstitutets rapport från 2010 inrymmer ”barn med rötter i traditionellt icke-svenska kulturer”. (Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet (Sbi): en dokumentation 2011, s.5).

Denna undersökning kommer att utgå från två frågeställningar:

2.1. Frågeställningar

- Finns det inslag i bilderböckerna som är etniskt stereotyp?
- Skildras den etniska mångfalden i bilderböckerna som mångkulturellt eller interkulturellt tillstånd?

3. Tidigare forskning

Avsnittet börjar med en förklaring på vad ett socialkonstruktivistiskt perspektiv är, som denna uppsats utgår ifrån. Därefter följer en förklaring av begreppet etnicitet som passar bra i detta sammanhang, då min uppsats ämnar undersöka den etniska mångfalden i bilderböcker.

Sedan kommer bilderbokens särart behandlas, för att läsaren ska få en förståelse för vilken typ av böcker som jag ämnar analysera. Därpå följer en kortfattad genomgång av vad skönlitteratur kan göra och detta för att dessa bilderböcker som ska analyseras i denna uppsats är skönlitterära böcker. Den avslutande delen på detta avsnitt blir tidigare forskning om den etniska mångfalden i böcker, så att man får en inblick i vad som tidigare undersökts.

3.1 Socialkonstruktivistiskt perspektiv och etnicitet

Uppsatsens teoretiska utgångspunkt anammar ett socialkonstruktivistiskt perspektiv vilket innebär att språkets sociala interaktion ses som förutsättning för kunskap såsom det presenteras i filosofens och lektorns Magdalene Thomassens bok Vetenskap, kunskap och praxis. Thomassen menar att samtliga kunskaper uppkommer i ett intersubjektivt sammanhang där förhållandena mellan objekten och subjekten lika mycket som subjekten emellan skapas genom språklig växelverkan (Thomassen 2007, s.205). Nationalencyklopedin

förklarar social konstruktivism som en ”samhällsvetenskaplig inriktning som hävdar att verkligheten eller aspekter av verkligheten är socialt konstruerade, dvs. att de är produkter av mellanmänsklig interaktion och kollektivt handlande.” (Nationalencyklopedin 2011-10-20).

Forskarassistenten Sabine Gruber nämner att socialkonstruktivism betyder att skillnader är någonting som åstadkoms socialt, då skillnader i denna bemärkelse avser vara konsekvenser av sociala interaktioner, sociala praktiker samt uppfattningar (Gruber 2007, s.14).

Eftersom begreppet etnicitet är väsentligt i denna uppsats så innebär det att även etnicitetsbegreppet ses som något konstruerat. Magnus Nilsson doktor i litteraturvetenskap nämner att begreppet etnicitet går att förklaras som en identitet som är kulturellt skapad, vilket betyder att etnicitet grundas av kulturellt meningsskapande förlopp (Nilsson 2010, s.35). Sabine Gruber ansluter sig också till föreställningen att etnicitet är något som är skapat, att det är en beskaffad samvaro. Gruber framhåller att trots att etnicitet är socialt skapat företeelse så uppfattas det som något befintligt, etnicitet blir påtagligt i dess följder (Gruber 2007,s.16).

Professorn i socialantropologi vid Oslo universitet, Thomas Hylland Eriksen (1993) tar upp begreppet etnicitet ur ett socialantropologiskt synsätt. Nationalencyklopedin förklarar socialantropologin som en vetenskap som studerar individer som kulturella och samhälleliga företeelser (Nationalencyklopedin (NE) 2011-10-25). Socialantropologer ser begreppet etnicitet som beteckning av infallsvinklar på förhållanden mellan grupper som beskådas av andra, men också av sig själva som kulturellt karakteristiska (Hylland Eriksen 1993, s.12-13).

Doktoranderna Catharina Eriksson samt Maria Eriksson Baaz och doktorn i sociologi Håkan Thörn, som alla är verksamma vid Göteborgs universitet, och sociologen samt professorn Alexandra Ålund hävdar att etnicitetsbegreppet är ganska problematiskt då etnicitet ännu präglas av det koloniala resonemanget, som innebär att etnicitet är något som ”de andra” besitter och inte något som kopplas med människorna i väst (Eriksson, Eriksson Baaz & Thörn 1999, s.45, Ålund 1999, s.29-30).

3.2. Bilderboken

Docenten i litteraturvetenskap Lena Kåreland och konstvetaren Barbro Werkmäster nämner att samhällets förändringar har avspeglats i bilderböckerna under hela deras cirka tvåhundraåriga historia. Bilderböcker förmedlar precis som andra litteraturgenrer åskådningar som inverkar på ens verklighetsuppfattning (Kåreland & Werkmäster 1985, s.96).

Bilderboksforskaren Ulla Rhedin, docenten i litteraturvetenskap Lena Kåreland och professorn i litteraturvetenskap Ingrid Nettervik nämner att den allra första moderna bilderboken enligt många experter på området, kom ut i Tyskland år 1845 och var skapad av

Heinrich Hoffmann samt hette *Der Struwwelpeter* (Kåreland 2001, s.45, Rhedin 2001, s.47 & Nettervik 1994, s.62). Däremot påpekar Rhedin och Nettervik vidare att de moderna bilderböckernas egentliga födelse skedde mellan åren 1845-1900 i England. Dessa bilderböcker var då ganska tunna, hade ett litet textinnehåll och bilden spelade en avgörande roll för handlingen (Rhedin 2001, s.51 & Nettervik 1994, s.65).

Nettervik framhåller att den första nationella svenska bilderbok var Jenny Nyströms bok, *Barnkammarens bok*, som utkom 1882 (Nettervik 1994, s.70-71).

Både docenten i litteraturvetenskap Lena Kåreland, konstvetaren Barbro Werkmäster och professorn Maria Nikolajeva nämner dansken Torben Greger som var en av de tidigare personerna att definiera bilderboken, som en bok där bilden och orden väger lika tungt samt att den är välförsedd med bilder (Kåreland & Werkmäster 1985, s.19, Nikolajeva 2000, s.16).

Nikolajeva går ännu längre genom att kritisera denna beskrivning då hon tycker att den inte är heltäckande. Hon resonerar kring att bilden och orden inte alltid väger lika tungt. Hon menar att det kan variera stort i en bilderbok mellan bilders och ordens betydelse för handlingen. I ett fall kan till exempel ord och bild betyda lika mycket, som i exempelvis bilderbokens händelseförlopp men däremot av olika värde i bilderbokens personframställning eller miljöskildring (Nikolajeva 2000, s.16).

Universitetsadjunkten i litteraturvetenskap Kristin Hallberg anser att en bilderbok är en bok där berättelsehandlingen konstrueras i mötet mellan texten och bilden (Hallberg 1996, s.9).

Även Rhedin framhäver att berättelsen uppstår genom det aktiva samspelet mellan texten och bilderna i en bilderbok (Rhedin 2001, s.60-61, 210, 212). Likaså poängterar Nikolajeva att det är viktigt att fokusera på relationen mellan bilden och texten när man vill definiera bilderbokens särart (Nikolajeva 2000, s.16).

3.3. Vad kan skönlitteratur göra och erbjuda?

Läromedelsförfattaren Göran Ejeman och docenten i svenska Gunilla Molloy tar upp att skönlitterära författare vill genom sitt författarskap berätta någonting för läsaren. Författarna vill ge läsarna kunskap och lärdomar om sig själva men också om andra individer och det samhälle som vi existerar i, allt detta för att försöka få en förståelse om verkligheten runtomkring oss. Eftersom de lärdomar man får av skönlitteraturen, är där för att stanna kvar. Skönlitteratur handlar inte bara om läsning om någonting utan läsaren lever sig in i handlingen. Erfarenheterna som man får av skönlitterära böcker anknyts till en emotionell upplevelse, då man själv är närvarande i berättelsen (Ejeman & Molloy 2001, s.123-124).

Lektorn vid Malmös högskola Jan Nilsson anser att för att barn ska bli intresserade av skönlitterära texter så är det viktigt att de handlar om någonting som är relevant för dem samt att världen de träffar på i böckerna har likheter med deras världsåskådning. Han påpekar att existenser, historier och samhällen konstrueras av individer och deras aktiviteter. Beroende på vilket perspektiv och vems åskådning man intar, så är det också olika sanningar man får. Verkliga sanningar och de absolut rätta svaren finns alltså inte och som alternativ finns bara hur man förhåller sig och tar sitt ställningstagande gentemot den värld man lever i. Eftersom alla människor har någon vetskap om världen som de tagit till sig genom erfarenheter så är det viktigt att de känner igen sig i den stora världen, den värld som alla människor delar tillsammans. Detta får de genom skönlitteraturen, som tillåter läsaren att ha med sina egna erfarenheter och gör verkligheten begripbar för dem (Nilsson 1997, s.37, 42-43).

Kåreland anser att i ett Sverige där media ständigt rapporterar om segregation samt främlingshat och där miljön blir allt tuffare för landsflyktingar och asylsökande så kan litteratur som behandlar dessa teman utfylla en betydelsefull funktionalitet. Sådan skönlitteratur kan medverka till att stärka barns och ungdomars förståelse för humanitet och solidaritet, litteraturen kan helt enkelt skapa empati i samhället (Kåreland 2001, s.19).

Ajagàn Lester påpekar att det är bland annat genom texter som vi bevarar och medlar kunskaper samt sätt att betrakta kunskaper på. Ajagàn Lester framhåller att texter utsagt förmedlar normer, uppfattningar, förklaringar och tankemönster (Ajagàn Lester 1999, s. 121).

3.4. Tidigare forskning om den etniska mångfalden i böcker

Tidigare forskning på området som studerat hur den etniska mångfalden skildras är avhandlingen *Barnbokens invandrare* av lektorn Staffan Thorson som kartlagt hur invandratemat använts mellan åren 1945 – 1980 i svenska barn- och ungdomsböcker. Boken utgavs i bearbetad upplaga 1987.

Thorson hävdar att böckerna som han undersökt inte på något sätt behandlat invandrarsituationen på ett positivt sätt (Thorson 1987, s.27-29).

Han påpekar att mängden titlar om och med invandrare figurerade ganska begränsat på 1940-1950- talet för att på 1960-talet mer än fördubblas i jämförelse med föregående period.

På 1970-talet var dock invandratemat intensivast förekommande i mycket större utsträckning än tidigare (Thorson 1987, s.39, 233-234).

Det han kommer fram till i sin undersökning är att böckerna från 1940-1950- talet hade många fördomsfulla uttryck, litteraturen förmedlade att ville man vara kvar i Sverige så var assimilation en given och självklar lösning. Det gavs ingen utrymme i böckerna för den

etniska mångfalden som något bra, utan berättarens perspektiv var svenskt och invandrarbarnen blev antingen uttryck för främlingskapet och exotiskheten i en hemtrevlig svensk omgivning eller hur de på bästa sätt blev ”försvenskade” (Thorson 1987, s.235-236).

I de senare böckerna som behandlar invandrar temat från 1970-talet så blir det istället mycket mer vanligare med förekommande motiv som diskriminering, konflikter, våldsbrott och uttryckta grova fördomar. Thorson anser att dessa böcker med inslag av våld avspeglade samhällets dramatiska skärpning som rådde då och passade in i massmedians mönster (Thorson 1987, s.240).

Ytterligare en avhandling som till en viss del behandlar hur den etniska mångfalden representeras i böcker är Angerd Eilards avhandling *Modern, svensk och jämställd. Om barn, familj och omvärld i grundskolans läseböcker 1962-2007* som går ut på att undersöka och synliggöra representationer av etnicitet, generation och genus i läseböcker som har funnits/finns i svenska grundskolor från år 1962 fram till år 2007 (Eilard 2008, s.23).

Eftersom denna uppsats inte har som avsikt att undersöka vare sig genus eller generation så kommer det som tas upp här bara fokusera på Eilards resultat kring hur etnicitet framställs i läseböckerna under den aktuella perioden, vilket också är relevant för uppsatsen.

Under perioden 1962-1969 hävdar Eilard att det koloniala resonemanget präglar läseböckerna. Ett exempel är bokstaven N som representeras av bland annat en negerhövding och en negerby i Afrika. Förutom afrikaner kan man i läseböckerna stöta på sydamerikaner, indier, kineser, amerikaner, samer samt araber. Alla dessa nämnda nationaliteter, förutom amerikanen, framställs som underlägsna den västerländska kulturen och oftast som primitiva. Amerikaner däremot representeras som moderna och rika, tillhörande den västerländska kulturen och den vita hudfärgen. Eilard kommer fram till slutsatsen att denna period återger nationella och kulturella rasideologiska stereotyper och präglar ett ”vi och dem”- tänkande (Eilard 2008,s.122-129, 149-150).

Perioden 1969-1980 så framhävs Sverige som en välfärdsnation som är demokratisk, välmående, välutvecklad o.s.v. i läseböckerna. Utifrån den svenska synvinkeln beskådas oftast resten av världen. Därtill blir då östvärlden diktatorsaktigt och kommunistiskt, orienten framhävs som beslöjat och de sydligare delarna av världen framstår som primitiva och fattiga i läseböckerna under denna period. Eilard anser att det är först under denna period som ”den andre”, invandraren, skildras i den svenska skolan men vanligtvis på ett stereotypt sätt (Eilard 2008, s.175, 212).

Från år 1980 till år 1989 så börjar det bli vanligare att barn som har andra kulturella bakgrunder endast syns på bilderna i läseböckerna, utan att man får deras bakgrund beskrivet.

Dessa barn förs in på detta sätt diskret som kan kopplas till dåvarande synsätt som byggde på inkludering och representation av alla olikartade människor. Däremot nämner Eilard att fastän avsikten var inkludering under denna period så kan framhävandet av ”avvikarna” i läseböckerna framstå som en vädjan till assimilering och omställning till det svenska samhället (Eilard 2008, s.284-285).

Under perioden 1989-1994 så anser Eilard att de utländska barnen börjar i större omfattning inkluderas naturligt genom att de med deras utländska utseende finns alltid med på bilderna och deras utländska namn omnämns i läseböckerna. Emellertid hävdar Eilard att precis som läseböckerna under de tidigare perioderna så finns det koloniala tänkandet med bland annat genom biståndsperspektivet, som framhäver de goda bidragsgivande västerlänningarna och de fattiga utlänningarna som är i behov av hjälp från västvärlden (Eilard 2008, s.311-313, 327).

Perioden från 1994 och framåt till år 2007 präglas också av att barnen med andra kulturella bakgrunder finns på bilderna. Även deras olika kulturella bakgrunder kommer till tals genom dem. Denna period präglas också av stereotypa reproduktioner av barnen med annan kulturell bakgrund. Exempelvis så benämns Victors hudfärg som kolsvart och man får veta att han är den tuffa pojken som svär mest i klassen. Denna stereotypa bild av Victor stämmer överens med uppfattningen om att invandrapojkar är våldsamma. Eilard hävdar att denna stereotypa reproduktion av den mörka invandrapojken Victor härstammar i det koloniala tänkandet och med utgångspunkt i det västerländska som norm, som observerats i de tidigare perioderna som hon undersökt. Enligt Eilard har det koloniala tänkandet alltså hängt med tämligen oförändrat under hela den period som hon utforskat (Eilard 2008, s.394, 398-400,411-412,419).

4. Teoretisk ram

Detta avsnitt är avsett att ge en översikt över begrepp och teorier som är relevanta för min undersökning av hur den etniska mångfalden skildras i Sbi:s nio nämnda bilderböcker från år 2010. Detta avsnitt kommer senare få en uppföljning i uppsatsen under analysredovisningen, då jag med hjälp av detta avsnitt kommer att analysera mitt empiriska material.

Först följer en förklaring av begreppet stereotyp. Begreppet stereotyp ingår i en av mina två frågeställningar, därför är det av betydelse att begreppet förklaras så att man får en förståelse vad jag menar med begreppet stereotyp. Därefter följer begreppen mångkultur och interkultur som ingår i uppsatsens andra frågeställning. Även dessa begrepp är betydelsefulla i min kommande analys av bilderböckerna. Sist men absolut inte minst så kommer en översikt över hur människor av annan etnisk bakgrund än ”etniskt svensk” representeras i böcker och i samhället som är av stor relevans när jag senare analyserar bilderböckerna.

4.1 Stereotyp

Socialstyrelsens rapport från 1999 och lektorn Perry R. Hinton nämner att termen **stereotyp** innebär en starkt ytlig och allmänt innefattad inre representation, en mental uppfattning som utpekar vissa specifika kännetecken hos exempelvis en etnisk grupp. Fastän stereotyper stundtals kan fungera som neutralt värdemässiga så är det trots allt så att stereotyper känns igen med ett värderingsmässigt innehåll som ofta kan vara rentav nedvärderande. När man har dylika stereotyper som är nedvärderade så konstrueras det vissa negativa förväntningar på individuella personer som tillhör den gruppen som stereotypen kommenterar. Den nedvärderande stereotypen är framstående vid förstärkningen av fördomar och diskriminering, som föranleder till särbehandling (Socialstyrelsens rapport (SOS-RAPPORT)1999:6, s.69-70 & Hinton 2003, s.11-12,19, 31).

4.2. Mångkultur och interkulturell

Lektorn i historia Kenneth Nordgren hävdar att idealet för ett mångkulturellt samhälle är ett samhälle i vilket individer med olikartade bakgrunder existerar och berikar varandra men verklighetens samhälle har inte sett ut så. (Nordgren 2006, s.30).

Socialstyrelsens rapport (1999) och Hassan Sharif, adjunkt i pedagogik och doktorand i utbildningssociologi, hävdar att begreppet **mångkultur** brukar användas bland annat på ett deskriptivt sätt. När man använder begreppet mångkultur på ett deskriptivt sätt så innebär det att man syftar på en tillståndsbeskrivning, alltså en beskrivning av den kulturella och etniska mångfalden i samhället. (SOS-RAPPORT 1999:6, s.24, Sharif 2008, s.106).

Sharif och Kåreland nämner att pratet om det mångkulturella samhället ibland kan uppfattas som att olika kulturella etniciteter samexisterar på lika förutsättningar i samhället. Däremot framgår det inte ofta att det finns en överhögisk kultur som har den ledande, hegemoniska, ställningen i samhället. I vårt samhälle har den vita medelklassmannen tolkningsföreträdesrätt och det är dennes världsbild som alla andra kulturer i samhället bör acceptera och legitimera. Dessa andra kulturer kan helt enkelt inte bortse från den hegemoniska kulturen utan de måste antingen assimileras genom att underkasta sig och bli uppslukade av den ledande kulturella överhögheten eller genom att marginaliseras under ett hierarkiskt begrepp som kallas mångkultur (Sharif 2008, s.106-107, Kåreland 2009, s.127-128).

Nationalencyklopedin definierar begreppet **interkulturell** som att det avser ”processer där människor med olika språk och kulturer kommunicerar med varandra” (Nationalencyklopedin

(NE) 2011-11-25). Sharif anser att termen interkulturell är en process som har som mål att öka respekten och förståelsen för olikheterna i de många kulturella uttryckssätt som finns.

Han betonar också att skillnaden mellan begreppen mångkulturell och interkulturell, som denna undersökning utgår från, är nämligen att mångkultur oftast står för en tillståndsbeskrivning av samhället medan interkulturell är en process där alla kulturer i samhället ges utrymme att samverka och interagera med varandra på lika villkor. I exempelvis en skola där interkulturellt förhållningssätt råder så ges alla elever möjligheten till relevanta lärandemoment där olika betraktelsesätt företräds, problematiseras och synliggörs. En interkulturell gemenskap ger en människa ett erkännande som en bärare av sin kulturella bakgrund samt som en medbyggare av dagens svenska samhälle (Sharif 2008, s.110-113, 117).

4.3. Hur människor av annan etnisk bakgrund än etniskt svenskt representeras, skildras samt uppfattas i böcker och samhället, samt annat användbart material för analysen

Kåreland påpekar att invandrabarnen i Sverige oftast inte känner någon sammanhållning och samvaro med majoritetsbefolkningen. Dessa barn bor vanligtvis i förorter som omger storstäderna med höghus. Invandrabarnen är i allmänhet både marginaliserade och segregerade. Många invandrabarn försöker förtvivlat finna en identitetskänsla och en plats i det svenska samhället, som däremot fått ett allt tuffare klimat då nyfattigdom och diskriminering är en del av vardagen (Kåreland 2009, s.139). Även Nordgren nämner att dagens svenska samhälle kännetecknas av segregation och diskriminering på alla samhällsnivåer (Nordgren 2006, s.30).

Professorn Aleksandra Ålund anser att omgivningens syn på en mångkulturell förortsmiljö är stereotyp och trångsynt. Oftast uppmålar man förortsmiljön som ett ghetto. Grönsakstorget är alltid ett givet inslag när man skildrar den mångkulturella förorten för att den står för det främmande. När man har en ghettobild av den mångkulturella förorten så kopplas förorten vanligtvis ihop med en passivitet och inte det ofantliga engagemang som brukar finnas hos ungdomarna i förorten som skapar kreativt och arbetar där (Ålund 1997, s.168-169).

Universitetsadjunkten i litteraturvetenskap Birgitta Josefsson framhäver att när bilderboksförfattare avbildar miljön som mörk, motbjudande med exempelvis klotter på väggarna så kan författarens anledning vara att uppmana de unga läsarna till att protestera (Josefsson 1978, s.150-151).

Thorson tar upp att de svenska invandrarna efter att de kommit i kontakt med den nedvärderande synen som samhället intagit gentemot dem så ändrade även de sin självuppfattning. Ifall man exempelvis betraktas som oduglig och ointelligent för att man kanske inte behärskar språket fullt ut, så leder det till att man så småningom ser sig själv som oduglig och ointelligent (Thorson 1987, s.29).

Litteraturvetaren Molloy hävdar att det råder en föreställning att personer med mörkare hudfärg står närmare djuren i förhållande till den västerländska vita manspersonen som i vårt samhälle är förebilden för en människa (Molloy 1998, s.18).

Gruber och Ålund hävdar att det råder en uppfattning i det svenska samhället av invandramännen som hotfulla, våldsamma samt farliga och att det resulterat i att många upplever obehag gentemot dem (Gruber 2007, s.166-167, Ålund 1997, s.25).

Sonja Svensson docent i litteraturvetenskap och forskaren Maria Lassèn-Seger påpekar att bilderboksförfattare ganska ofta väljer att använda sig av djurkaraktärer istället för människokaraktärer. En anledning kan vara att djuren oftast är neutrala i förhållande till människokaraktärer. I dagens mångkulturella samhälle är det till exempel viktigt med vad för etnicitet huvudpersonen i bilderboken har men när man använder sig av djurkaraktärer så slipper man den svårigheten (Svensson 1999, s.87 & Lassèn-Seger 2008, s.126-127).

Etnologen Ingvar Svanberg och historikern Mattias Tydén hävdar att exempelvis potatisen härstammar från Anderna. Kringlor, semlor och pepparkakor har vi fått via tyskar och danskar. Korv och köttbullar härrör från kontinenten. Söta bakverk och bakelser till kaffet har vi fått genom tyskar och schweizare. Svensk mat hade inte varit något att vara stolt över utan utländsk influens (Svanberg & Tydén 1999, s.101-102).

Thorson hävdar att människor med mörkare hudfärg brukar exemplifieras i barnböcker som muntra, skrattande och dansande personer, som anspelar på att de är lägre utvecklingsstående människor och de mörkhyade personerna framställs som glada även när deras invandrarsituation är frustrerande. Invandrare kännetecknas alltså oftast i böckerna som känslösa, sorglösa och/eller temperamentsfulla. (Thorson 1987, s.72,87-91).

Thorson argumenterar för att det råder fördomsfulla stereotyper om invandrarna i barn- ungdomsböckerna som exempelvis att telefonen är något som invandrare måste ha i sitt hem till varje pris eftersom det är något som används konstant samt att invandraren ses ofta som arbetslös och utan utbildning (Thorson 1987, s.76-78).

Thorson och Nettervik hävdar att personer med mörk hudfärg framhävs i barnböckerna med exempelvis hudfärg som härstammar från den svarta färgen samt med svart och krulligt hår

(Thorson 1987, s.80-86, Nettervik 1994, s.69). Thorson anser också att invandrare i förhållande till de ljusa svenskarna framställs som mörkare (Thorson 1987, s.81).

Thorson framhåller att de fysiska förmågorna däremot är mycket bättre hos de mörkhyade barnen i jämförelse till de svenska barnen medan de intellektuella färdigheterna inte betonas som goda i böckerna. Eilard anser också att invandrabarn i dagens läseböcker brukar associeras med skicklighet inom sport och däri ligger också deras karriärmöjligheter (Thorson 1987,s.82-83, Eilard 2008, s.398). Thorson fortsätter vidare med att invandrabarnen i böckerna brukar framhävas som äventyrliga, frispråkiga, livliga och testar gärna våghalsiga upplevelser, medan de svenska barnen framställs som allvarliga (Thorson 1987, s.82-83, 91).

Ajagàn Lester, Nilsson, Thorson och Eilard hävdar att mörkhåriga och mörkhyade personer i böckerna kopplas samman med och representerar underutveckling, olycka, ofärd, bristfällighet, underlägsenhet, orenhet o.s.v. Det råder en uppfattning att svarta människor är det synd om medan de vita har ett bra liv och välställt (Ajagàn-Lester 1999, s.131, Nilsson 2010, s.220, Thorson 1987, s.81,84,88, Eilard 2008, s.313-315).

Folklivsforskarna Olav Christensen och Anne Eriksen hävdar att mörka barn i barnböcker oftast har märkvärdiga och löjliga namn som Bambo, Bimbam, Ditt & Datt o.s.v. De anser att dessa namn är mycket annorlunda än de västeuropeiska namnen och de är definitivt inga människonamn samt har i grunden ingen egentlig betydelse. Namnen påminner i större utsträckning om djurens namn i böckerna (Christensen & Eriksen 1992, s.56).

5. Metod och tillvägagångssätt

Under detta avsnitt kommer en beskrivning av hur undersökningen kommer att genomföras samt vilka val och överväganden som jag gjort. Detta avsnitt har två delar.

Den första delen är undersökningsmetoden, där jag klargör att jag utgår från en kvalitativ textanalys samt förklarar vad det innebär. Dessutom berörs också undersökningsmetoden diskursanalys, som ingår i kvalitativa textanalyser, och som jag inriktat mig på i denna uppsats. Sedan följer en förklaring till varför jag valt att enbart utgå från en diskursanalys och inte gemensamt med en bildanalys.

Den andra delen i detta avsnitt är undersökningens tillvägagångssätt, som först tar upp min analysmodell som är inspirerad av docenten Pil Dahlerup och professorn Maria Nikolajeva. Analysmodellen är till hjälp, när jag ska analysera hur de olika etniciteterna skildras i bilderböckerna, för att kunna besvara uppsatsens två frågeställningar.

Därpå följer en punkt som heter hur vi upptäcker etnicitet i barnböcker. Senare kommer en kritisk diskussion av det tolkande tillvägagångssättet, då jag i denna uppsats kommer att använda mig av min tolkning när jag analyserar bilderböckerna. Sist i detta avsnitt följer empiriskt urval där jag tar upp vad bilderböckerna bland annat heter.

5.1 Val av undersökningsmetod

5.1.1 Kvalitativ textanalys och dess innebörder

Professorerna Peter Esaiasson och Mikael Gilljam samt docenterna Henrik Oscarsson och Lena Wängnerud nämner i sin bok *Metodpraktikan – Konsten att studera samhälle, individ och marknad* att kvalitativ textanalys betyder att ta fram den huvudsakliga innebörden genom att göra en ordentlig läsning av textens parter, helhet och det sammanhang i vilken den inkluderas. De anser att det finns fler anledningar till att använda sig av kvalitativ textanalys än kvantitativ innehållsanalys. De påpekar att en betydande anledning är att helheten i texterna, det väsentliga som undersökningsforskarna är på jakt efter att infånga, förmodas vara någonting annat än resultatsumman av delarna. Med detta menas att somliga textpassager bedöms vara betydelsefullare än andra. De anser att en annan anledning kan vara att den efterforskade innebörden i texten är fördold, och går enbart uppfångas genom att intensivt läsa textinnehållet (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud 2007, s.237).

Esaiasson m.fl. refererar till filosofen Mats Furbergs opublicerade material, *Att läsa resonerande texter*, där han tar upp det mest väsentliga sättet att gå tillväga i en kvalitativ textanalys. Furberg anser att det innebär att läsningen sker aktivt, sen är det viktigt att ha frågeställningar till textinnehållet samt att undersöka om man själv eller textinnehållet i texten har möjlighet att svara på dessa frågeställningar. Ifall forskaren vill kunna besvara frågorna för att få en bra förståelse av texten, så bör han/hon verkligen läsa texten vid många tillfällen, både överskådligt och snabbt men också begrundande och sakta (Esaiasson m.fl. 2007, s.237).

Esaiason m.fl. anser att det finns flera kvalitativa textanalytiska nyttjandeområden och man kan dela in dem i två huvudgrupper, dels den ena gruppen som har till uppgift att systematisera textinnehållet i texterna och den andra gruppen som har till uppgift att kritiskt undersöka textinnehållet i texterna (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud 2007, s.238).

Eftersom begreppet etnicitet står i fokus i denna uppsats, då jag ämnar undersöka hur den etniska mångfalden skildras i bilderböckerna, och framgår som något som är konstruerat så har jag valt här att utgå från den andra huvudgruppen som utgår från att kritiskt undersöka

texter och i den gruppen valt undersökningsmetoden diskursanalys. Esaiasson m.fl. framhäver att diskursanalysen nuförtiden är en av de mest förekommande av de textanalytiska metoderna.

De menar att avsikten med diskursanalysen är oftast att klarlägga maktförhållandena i samhällsstrukturen. Dessutom karakteriseras diskursanalyser av inställningen att språket är i samverkan när verkligheten konstrueras. Texter klassas vanligen som ett uttryckssätt för hur individer uppfattar tillvaron. Vidare nämner de att diskursanalyser i större utsträckning är bättre på att lägga märke till infallsvinklar av samhällstillvaron som i övrigt uppfattas som självklart givna än systematiska undersökningsmetoder (Esaiasson m.fl. 2007, s. 239-240). Sociologen och lektorn Ann Kristin Larsen påpekar att man i en diskursanalys vanligtvis förutsätter att forskning inte kan fastställa en existerande objektiv verklighet eftersom det inte finns en sanningsenlig verklighet. Resonemanget är för att det finns många subjektiva verkligheter och detta på grund av att alla människor skapar sina egna verkligheter. En diskursanalys kan användas bland annat för att försöka få fram människors verklighetsuppfattningar (Larsen 2007, s.102-103).

Då valet föll på en kvalitativ textanalys så innebär det att jag valde bort kvantitativ analys. Kvantitativ analys är inte passande för mitt undersökningssyfte därför att kvantitativ analys är lämplig att använda när man vill ta reda på frekvensen av olika sorter av innehållsliga kategorier i något material. Man kanske vill ta reda på hur många gånger eller hur upprepat olikartade kategorier figurerar, eller hur mycket utrymme tidsmässigt eller rumsmässigt som dessa kategorier är i besittning av (Esaiasson m.fl. 2007, s.223). Kvantitativ undersökning går att uttryckas och undersökas med hjälp av siffror då denna forskningsundersökning grundas på jämbördiga och med andra ord jämförbara data med ganska många analysenheter (Esaiasson m.fl. 2007, s.223). Eftersom jag ämnar gå på djupet av bilderböckerna så hade jag inte fått relevant information med en kvantitativ analys.

Larsen påpekar att kvalitativ undersökning inte brukar syssla med att generalisera (Larsen 2007, s.80). Vid kvalitativa undersökningar är det svårare att garantera en hög reliabilitet, som innebär att undersökningen har hög tillförlitlighet och att precision utmärkt undersökningsförloppet. Anledningen till att reliabiliteten kan bli låg vid sådana undersökningar är på grund av tolkningen som man använder sig av när man analyserar undersökningsmaterialet. Däremot kan validiteten, alltså giltigheten eller relevansen, vara högre i kvalitativa än kvantitativa undersökningar för att det är lättare att göra ändringar under undersökningens förlopp (Larsen 2007, s.80-81, Bergström & Borèus 2005, s.34-35).

5.1.2 Bild och text

I denna uppsats så kommer jag som sagt enbart att utgå från kvalitativ textanalys, rättare sagt en diskursanalys när jag analyserar bilderböckerna. Jag kommer inte använda mig av någon bildanalytisk modell för att Kristin Hallberg påpekar att bilderböcker främst används och bedöms vara hemmahörande i litteraturen och inte i bildkonsten, då dessa böcker har text och är utan vidare litterärt arv. Bilderbokens text konstrueras i sammankomsten mellan ord och bilder. Hon anser alltså att bilderböckernas text uppkommer i både ord och bilder, genom samspelet mellan dessa. Detta fenomen har Hallberg valt att kalla för ikonotext och genom att använda detta begrepp så kan man ta reda på ordens och bildernas ändamål inom text/bild- berättelsen. Hon framhäver att forskning som fokuserar på att särskilja bilderböcker från litteraturvetenskapen går vanligtvis miste om den litterära kontexten (Hallberg 1996, s.10-11). Nikolajeva framhåller också att man förlorar helhetsuppfattningen av bilderboken om man enbart tar bilder eller ord var för sig, ifall man tillexempel bara fokuserar på bilder så kan man inte uppfatta ens hälften av berättelsen. Hon betraktar att bilderböcker förtäljer en historia med hjälp av både bilder och ord, genom den väsentliga interaktionen mellan dem (Nikolajeva 2000, s.15).

5.2 Tillvägagångssätt

5.2.1. Undersökningens analysmodell

Uppsatsens analysmodell är inspirerad av docenten och litteraturhistorikern Pål Dahlerups ”arbejdsmodel til brug for undersøgelsen af kønsrollemønstre i fiktive tekster” (Dahlerup 1973, s.31).

Även om könsroller eller genus i denna uppsats inte är av betydelse så har jag ändå funnit gemensamma drag i hennes modell som också kan användas för att undersöka hur de olika etniciteterna skildras i bilderböckerna men jag har varit tvungen att omformulera frågorna så att de riktas mot mitt syfte med uppsatsen. Precis som jag nämnt tidigare att etnicitetsbegreppet är konstruerat så nämner också Gunilla Molloy att genus syftar på att kön är kulturellt och socialt konstruerat (Molloy 1998, s.35, 48), därför tycker jag att denna modell fungerar lika bra för analys av hur de olika etniciteterna skildras i bilderböckerna.

Pål Dahlerup nämner sex punkter som kan vara till hjälp vid undersökningar av könsrollsmönster i texter. Punkterna är följande: ”personmønster, motivmønster, sprog og stilmønster, konklusion med hensyn til tekstens kønsideologi, tekstens kønsideologi bedømt i forhold til samtidens, vurdering” (Dahlerup 1973, s.31).

Denna uppsats utgår från dessa sex punkter men ändrar könsrollsmotivet med etnicitetsbegreppet. Inom exempelvis punkten ”personmønster” så ger Dahlerup rådet att titta efter huvudpersonens kön och kvinnliga och manliga egenskaper när man analyserar texter (Dahlerup 1973, s.31). Eftersom jag använder mig av etnicitetsbegreppet så väljer jag istället på att fokusera på huvudpersonens hudfärg och karaktärernas egenskaper i böckerna utifrån vilka egenskaper de ”typiskt svenska” respektive de ”typiskt utomeuropeiska” har. På samma sätt har jag ändrat de andra punkterna till att beröra etnicitet som är relevant i denna uppsats.

Utöver denna modell som är inspirerad av Dahlerup (1973) så utgår jag också utifrån miljön i bilderböckerna. Miljöpunkten kommer att komma direkt efter punkten språk och stilmönster i själva analysdelen.

Anledningen till att jag tar med miljöpunkten är för att Nikolajeva nämner att miljön i högre eller mindre grad är väsentlig för berättelsens handling (Nikolajeva 2004, s.71). Hon anser att miljöns huvudsakliga uppgift är att framställa berättelsehandlingens plats samt tidsperiod och det åstadkoms genom att utomhusscener eller inomhusscener skildras mer eller mindre ingående i bilderböckerna (Nikolajeva 2000, s.117).

Hon tar upp att miljön i bilderböcker bland annat kan skildra tidsepoken, årstiden och bilderböckernas litterära personers status i samhället. Hon anser också att den bildmässiga miljöbeskrivningen i bilderböcker som kretsar kring etniskt tema har en väsentlig funktion eftersom specifika detaljer i miljöbeskrivningen talar om för den läsande personen ganska mycket om den kultur som bilderboken återspeglar (Nikolajeva 2000, s. 117-118).

Miljöbeskrivningen kan skildras i bilderböcker med illustrationer, med ord eller med både och. (Nikolajeva 2000, s.119).

Nikolajeva nämner Babar-böckernas miljöbeskrivningar, som är skapade av Jean de Brunhoff, som ett exempel på hur handlingen med hjälp av miljöbeskrivningarna förstärks och blottlägger Babar-böckernas latent attityder. Hon påpekar att Babar i början av berättelsen lämnar sin ordinära omgivning som är Afrika och dess natur och börjar sin resa till en obekant miljö som i det här fallet är en europeisk stad. I vanliga fall så brukar huvudpersonen i böcker återvända till sin ordinära omgivning och ordningen blir återställd. Däremot så skådar man något helt annat i Babar-böckerna, där huvudpersonen istället inför ”det andra” som i detta fall är europeiska civilisationens kännetecken och förstör med det sin ordinära hemmiljö, Afrika, genom att nedhugga djungeln och bygga upp en civiliserad stadsmiljö. En sådan förändring i miljöbeskrivningen visar på att huvudpersonen förvandlas från att vara vild till att bli civiliserad. Dessa böcker har tillrättavisats för att inneha imperialistiska rentav rasistiska inställningar (Nikolajeva 2000, s.129-130).

Följande sju punkter utgår jag från vid min analys:

Personmönster: Huvudpersonens hudfärg och karaktärernas egenskaper utifrån deras ”tillhörighet”. Finns det några skillnader/likheter?

Motivmönster: Vad är bokens huvudmotiv? Hur förhåller sig de ”typiskt utomeuropeiska” och de ”typiskt svenska” karaktärerna till huvudmotivet, om man tar i beaktande deras handlingar, repliker, känslor samt tankar? Är huvudmotivets aktualitet allmängiltigt eller specifikt giltigt för en viss grupp människor?

Språk och stilmönster: Används vissa specifika ord som hänsyftar till den etniska mångfalden eller för att beskriva vissa ”typiskt svenska” eller ”typiskt utomeuropeiska” mönster hos karaktärerna eller deras omgivning?

Språket är viktigt att tänka på eftersom Molloy och Thorson nämner att begrepp som tillexempel svartskalle, svart marknad, svarta dagmamor, svartjobb o.s.v. är ord som inte är direkt värdeneutrala, även fastän vi oftast inte kritiskt reflekterar över dem. I dessa ord döljer sig uppfattningen om att det existerar någonting som är renare, förträffligare och bättre socialt godtaget i vår kultur, närmare bestämt det som benämns som vitt. Detta tänkande leder till värderingen om att personer av annat etniskt ursprung är underlägsnare det etnisk vita ursprunget. De anser också att det svenska samhället vilar idag på uppfattningen om att den vita mannen är normen och förebilden i det civiliserade europeiska samhället. Uttryckssätt för denna norm finns nedbäddade i vårt språk (Molloy 1998, s.17,20-21, Thorson 1987, s.81).

Miljö: Bidrar miljön på något sätt till att lyfta fram den etniska mångfalden?

Slutsats med hänsyn till bilderbokens etniska mångfald: På den här punkten kommer en sammanfattning att följa av dem tidigare punkterna till en redogörelse av bilderbokens etniska mångfald.

Bilderbokens etniska mångfald bedömt i förhållande till dagens svenska samhälle: Är bilderböckerna beträffande den etniska mångfalden neutrala, framåtsträvande eller bakåtsträvande i förhållande till dagens svenska samhälle?

Utvärdering: Här kommer jag utifrån mitt syfte och mina två frågeställningar att göra en helhetsutvärdering med hänsyn till den etniska mångfalden i bilderböckerna

5.2.2. Hur upptäcker vi etnicitet i barnböcker?

Av det material jag tagit del av, bland annat tidigare forskning på området, så har jag inte kunnat finna hur författarna resonerar kring när de själva undersöker den etniska aspekten i böckerna. Vad utgår de ifrån när de undersöker den etniska aspekten i böckerna? Vad tolkar

de som etnisk mångfald i böckerna? Det uppfattas som om forskarna utgår från sin egen tolkning av den etniska aspekten som de inte tydligt nämner innan de börjar med sin analys.

Vilket självfallet leder till att det blir svårt för läsaren att avgöra vad de utgår ifrån. Man får ett intryck av att det uppfattas som självklart för alla vad som betecknas som etnisk mångfald.

Docenten och universitetslektorn Hans Ingvar Roth hävdar dock att etnicitet i många länder enbart sammankopplats med människors hudfärger (Roth 2005, s.21).

Jag har även funnit att Kåreland framhåller att den etniska mångfalden i dagens bilderböcker syns genom att det finns illustrerade bilder på barn som har olika hudfärger utan att det oftast inte ens tas upp i själva bilderbokens text. Detta är ett fenomen som har blivit allt vanligare på sistone (Kåreland 2009, s.141).

Visserligen nämner Eilard i hennes avhandling att det i läseböckerna finns barn med utländska utseenden eller med andra kulturella bakgrunder på bilderna men det framgår inte direkt att det är utifrån de ”annorlunda” hudfärgerna än den vita i illustrationerna som hon tolkar som ett tecken på att man tillhör en annan kultur än den svenska. För hur hade hon annars vetat att barnen har olika kulturella bakgrunder, när detta inte nämns i texten? (Eilard 2008, s.284-285,311-313,327).

Detta är också troligtvis vad Svenska barnboksinstitutets utgår ifrån, då de nämner som sagt att barn som härstammar från icke-svenska kulturer finns representerade i bilderböckerna.

Efter att jag tagit del av bilderböckerna så kan jag inte direkt se olika kulturstilar representerade i bilderböckerna såsom deras traditioner, religiösa aktiviteter o.s.v. än att dessa barn avbildas med annan hudfärg än den etniskt svenska, alltså den vita hudfärgen, och har vanligtvis icke-svenskt klingande namn. I någon av böckerna kan man också observera klädstilen på en av de vuxna som en representant för en annan religion än majoritetsreligionen i Sverige, som är den kristna lutheranska tron.

Därför kan man dra slutsatsen att Sbi:s påpekande handlar om att de i första hand tittat efter annan hudfärg än vit, icke svenskt klingande namn och utmärkande klädstil för vissa grupper.

Detta utgår också jag ifrån när jag senare analyserar bilderböckerna utifrån hur den etniska mångfalden skildras.

5.2.3. Kritisk diskussion av tolkning och tolkningsstrategi

Professorn Monica Dalen framhäver att det finns olika sätt att analysera det empiriska materialet i kvalitativ undersökning men något som de har gemensamt är att de har ett tolkande tillvägagångssätt. Ett sådant tillvägagångssätt innebär att personer formar sin sociala verklighet och giver samtidigt en innebörd åt sina erfarenheter. På detta vis blir verklighet

något som är mångfacetterat och inte direkt något entydigt. Verkligheten blir bunden av aktören, alltså den som ser och undersöker något fenomen. Även när personer delar vissa erfarenheter gemensamt så inverkar det på vår egen tolkning och uppfattning av verkligheten. Hon anser att man kan ifrågasätta hur oberoende en aktör är och hur mycket hämmas aktörens frihet av de sociala sammansättningar som föreligger i samhället (Dalen 2007, s.14).

Larsen nämner att många påtalar att det är väldigt betydelsefullt att vara objektiv när man redovisar sina tolkningar men hon påpekar att det är väldigt svårt, nästan ogenomförbart. Däremot påpekar Larsen att man ska på bästa möjliga vis anstränga sig efter att redogöra ens tolkningar på ett opartiskt vis (Larsen 2009, s.69).

Eftersom tolkning är en central del av denna uppsats så är hermeneutiken, som både Dalen och Esaiasson m.fl. nämner som vetenskapsläran om tolkning (Esaiasson m.fl. 2007, s.249 & Dalen 2007, s.14), väldigt närstående.

Thomassen, Bergström & Borèus hänvisar till Hans Georg Gadamer, som är förnyaren av hermeneutiken, som anser att vår uppfattning och vår förståelse är formad av en omedveten förförståelse och med hjälp av denna förförståelse tolkar vi exempelvis texter. Gadamer framhåller att man som människa aldrig kan ställa sig utanför sig själv och på så sätt överskåda världen. Därför kan man inte tolka texter utan att ens egna erfarenheter är involverade i sammanhanget (Thomassen 2007, s. 96 & Bergström & Borèus 2005, s. 25).

Att tolka innebär att försöka uppfatta och förstå textens innebörd utifrån den fråga som man ställt till texten. (Esaiasson m.fl. 2007, s.249). Dessutom påpekar Bergström och Borèus att varje textanalys inbegriper tolkning, för att texter tolkas (Bergström & Borèus 2005, s.23).

Esaiasson m.fl. påpekar att en text kan läsas av två undersökningsforskare med olikartade erfarenhetsmässiga upplevelser och de kan komma fram till olika tolkningsresultat (Esaiasson m.fl. 2007, s.251).

Thomassen, Dalen, Esaiasson m.fl. samt Bergström och Borèus framhäver att hermeneutiska spiralen är en gynnande faktor när man vill förstå olika texter. Detta innebär att för att få en förståelse av ett ord i en specificerad textdel så bör man beakta hela texten samtidigt som det enskilda ordets betydelse i den specificerade textdelen kan ha en innebörd för hela texten och förståelsen av helheten av texten blir mer fördjupad. Anledningen till att man sätter en text i ett sådant sammanhang är för att kunna tolka något meningsinnehåll på ett djupare plan än det som uppfattas med detsamma (Esaiasson m.fl. 2007, s.252, Dalen 2007, s.14-15 & Thomassen 2007, s.101, Bergström & Borèus 2005, s. 24-25).

Nikolajeva nämner att läsandet av bilderböcker kan liknas med den hermeneutiska spiralen. Hon anser att det alltid formas vissa förväntningar om den andra delen i en bilderbok, utan att

det spelar någon större roll ifall vi börjar med bilderna eller texten och detta leder till att nya erfarenheter skapas. Bilderboksläsaren pendlar mellan bilderna och texten allt emedan dennes förståelse fördjupas och bredds ut. Det finns också större möjligheter för att få en fullkomlig och överensstämmande tolkning av textens helhet när man läser om bilderbokens bilder och ord (Nikolajeva 2000, s.12-13).

Dessutom nämner Bergström och Borèus att det i diskursanalysen vanligtvis förekommer tolkningsstrategin som är inriktad på vad texten förmedlar i en större kontext där föreställningar som är dominerande uppmärksammas. De påpekar att diskursanalysen tolkar helheter utifrån delar och delar förstås utifrån helheter och man kan utan tvekan jämföra diskursanalysen med den hermeneutiska spiralen (Bergström & Borèus 2005, s.28).

De tolkningar som jag gör när jag analyserar mitt undersökningsmaterial kommer att redovisas i själva uppsatsen precis som Esaiasson m.fl. (2007) förespråkar. De menar att redovisningen bör bland annat innehålla en sammanfattning av texten/texterna. Man bör också ha med viktiga citat som är hämtade från texten/texterna och som är värdefulla för undersökningssammanhanget, citaten är bra att ha med för att uppvisa att det man analyserar inte är ens egen förutfattade meningar på textmaterialet. Dessutom är det viktigt att ha slutsatser (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud 2007, s.253).

5.2.4 Empiriskt urval

Att valet föll på ett antal bilderböcker från år 2010 som Sbi tagit upp i sin årliga rapport är för att det tidigare funnits en brist på svenska bilderböcker med etnisk mångfald. Svenska barnboksinstitutet har under deras årliga bokprovning årgång 2002 och 2003 påpekat ”att få barn i bilderböckerna hade ett utomeuropeiskt utseende”. (Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet (Sbi): en dokumentation 2011, s.5). Med andra ord så har det blivit en lite större förändring vad gäller den etniska mångfalden i vissa av de utkomna bilderböckerna under 2010. Svenska barnboksinstitutet har även i några av sina tidigare bokprovningssrapporter (som t.ex. från 2007) nämnt bilderböcker som haft mångkultur i fokus, men anledningen till att jag just valt att avgränsa mig till de valda bilderböckerna från 2010 är för att Sbi:s rapport från 2010 ger exempel på många fler bilderböcker med temat än deras föregående rapporter som haft etnicitet i fokus.

Bilderböckerna som jag ska analysera från 2010 är följande: Gunna Grähs *Mehmet och lilla Luna*, Lisen Adbåges *Kurt och Kio vill ha djur*, Sara Gimbergssons *Sova sött*, Jeanette Mildes *Noah och bästa grejen*, Benjamin Chauds och Eva Sussos *Babo pekar* samt Joanna Rubin Drangers fyra böcker *Nell på våren*, *Nell på sommaren*, *Nell på vintern* och *Nell på hösten*.

Bilderböckerna kommer att sammanfattas och diskuteras mer ingående i analysavsnittet som följer här nedan.

6. Analys och resultatredovisning

Detta kapitel kommer att disponeras genom att bilderböckerna först kommer att sammanfattas kort, tillsammans med vad kritiker tyckt om böckerna. Därefter kommer alla bilderböckerna att analyseras med mitt analysredskap som kommer att följa precis den ordning som tagits upp i metoddelen, först kommer personmönster, motivmönster, språk och stilmönster, miljö, slutsats med hänsyn till bilderbokens etniska mångfald, bilderbokens etniska mångfald bedömt i förhållande till dagens svenska samhälle och utvärdering.

6.1. Sammanfattning av bilderböckerna som ämnas undersökas

Titel: Sova sött

Text och bild: Sara Gimbergsson

Denna bilderbok är en godnatt bok för de allra minsta barnen. Djurens sovvanor står i fokus. Först får man följa igelkotten som nattar sina ungar, sen får vi möta nyckelpigan som breder ut sina vingar så att de små krypen ska få plats och kunna somna och därefter träffar vi på apan som lägger blad på blad åt sin unge som sover. Därefter ser man hur björnens mage blir till en viloplats för dennes ungdjur. Vidare får vi se grisens, kattens, fiskens, ormens, fågelns, ekorrems och hundens nattningsmetoder. På sista sidan träffar vi människoföräldrarna, som ligger i sängen tillsammans med deras bebis, och läser samma godnattsaga som vi, *Sova sött*.

Peter Grönborg som skriver för BoråsTidning och Ingrid P Bosseldal som skriver för Göteborgs-Posten samt Lena Kåreland som skriver för Svenska Dagbladet hävdar att denna bilderbok inger värme och framhäver den kärleksfulla omsorg som alla djuren, inklusive människorna, skänker sina ungar. De anser att bilderboken inger en stämmingsfull känsla och underhåller (Grönborg 2010-11-02, Bosseldal 2010-11-04, Kåreland 2010-09-14).

Titel: Babo pekar

Text: Eva Susso

Bild: Benjamin Chaud

Den lilla småttingen Babo ger sig ut på en skogspromenad med Aisha, sittandes i en vagn. Aisha drar vagnen och tillsammans med deras hund och höna möter de vilda djur, småkryp och plockar blåbär. När sällskapet senare träffar på vildsvinsfamiljen blir de lite förskräckta och springer i rusande fart hem till deras hus. När de väl är hemma så blir de kramade av mamma, pappa, Lalo och Binta. Därefter bakar de alla i samverkan gemensamt en blåbärspaj.

Maria Nyström som skriver för Kristianstadsbladet framhåller att *Babo pekar* är en bilderbok som tillhör årets bästa bok år 2010. Hon anser att bilderboken är förtjusande, lekfull, anpassad till barnens nivå och präglad av humor (Nyström 2010-12-15).

Titel: Mehmet och Lilla Luna

Text och bild: Gunna Grähs

Detta är den fjärde hejhej-boken som tar upp ett slumpmässigt möte mellan två människor som interagerar med varandra. Boken handlar om lilla Luna som är ute på gatan och lilar boll. Plötsligt så kommer en lastbil, full med grönsaker och frukt, farande och mannen som kör är Mehmet som är på väg till grönsakstorget. Mehmet blir tvungen att tvärbromsa så att han inte kör på Lilla Luna och en låda full med äpplen ramlar av lastbilsflaket. Mehmet skäller ut Lilla Luna och sedan hjälps de åt att plocka upp äpplena och däri bland alla äpplena finns också Lilla Lunas boll. Efter att Lilla Luna tagit sin boll och hjälpt Mehmet att plocka upp äpplena får hon som tack för besväret ett äpple av Mehmet. Sedan tar de farväl av varandra och på vägen hem tänker Lilla Luna att Mehmet är en riktigt snäll man som gav henne ett äpple.

Gunilla Brodrej som skriver för Expressen påpekar att karaktärerna i denna bok är ”osvenniga” och lever i ett ganska realistiskt kvarter där husen exempelvis är klottrade och cyklar trasiga. Hon framhäver att Grähs har gjort bilderboken på ett humoristiskt och bra sätt (Brodrej 2010-06-09). Dagens Nyheter Sverker Lenas framhåller att dagens bilderböcker oftast representerar en hemtrevlig medelklassmiljö medan arbetarklassen undanskymts. Däremot menar han att Grähs bilderbok är ett undantag (Lenas 2011-09-26). På samma spår är också Älvdalens bibliotek inne på, då de tar upp att bilderboken Mehmet och lilla Luna är ett exempel på hur det egentligen ser ut i samhället. Bilderboken är i klar kontrast mot många av dagens bilderböcker som avbildar verkligheten förskönat (Älvdalens bibliotek 2010-08-04).

Titel: Noah och bästa grejen

Text och bild: Jeanette Milde

På vardagarna, när Noahs föräldrar arbetar, så är Noah hos dagmamman Francis. Noah tycker om att hämta med sig nya saker hemifrån och visa dem för sina vänner i daghemmet, för då riktas uppmärksamheten mot honom. Emellertid börjar också de andra barnen visa upp sina saker och Noah blir besviken. När han dessutom ser att de andra vännerna tappat lite intresset för de saker han hämtar så bestämmer han sig för att hitta den absolut bästa saken som de andra aldrig sett på maken. Efter många sökanden som är fulla av besvikelser, så finner han tillslut den bästa grejen. Noah kommer på idén, att han kan trumma på sin mage och ännu roligare är att alla vänner också har en trumma. Tillsammans med barnen och Francis så har de riktigt roligt ihop när alla i en ring trummar på sina magar, detta är den allra bästa grejen.

Lisa Pehrsson på Arbetarbladet framhäver att Noah och bästa grejen är en bok som fångar läsaren genom att man glider nyfiket med i handlingen, för man vill gärna veta vad den allra bästa grejen egentligen är för något (Pehrsson 2010-11-11).

Titel: Kurt och Kio vill ha djur

Text och bild: Lisen Adbåge

Boken handlar om Kurt och Kio som längtar efter att ha ett djur. Det är nämligen så att många av deras grannar har djur och slutligen bestämmer sig också de två för att skaffa sig ett djur. Det går inte så enkelt som de trott, eftersom de hela tiden stöter på förhinder. Det börjar med att hunden som de namnger Molntuss ägs redan av äldre dam, spindeln som de får av kioskgubbens bits och papegojan på loppisen rymmer iväg när de köper den. När de sen köper en häst tillåts den inte åka med hissen hem till deras lägenhet, ormen som de träffar äter upp deras nya mjukisdjur och hummern som de köpt knipsar alla sladdar i hemmet. Kaninen som de tar emot av tevehandlaren bajsar för fullt i soffan och de bestämmer sig för att ge bort den till cirkusdirektören som ger de som tack för kaninen två lotteribiljetter. När de sedan vinner på lotterihjulet så får de det allra största gosdjuret som de belåtet tar med sig hem.

Kristin Hallberg som skriver för Svenska Dagbladet och Stina Zethraeus som skriver för Dagens Nyheter hävdar att denna bilderbok är humoristisk, positiv och underhållande. Dessutom anser de att författaren och illustratören Adbåge har lyckats med att skickligt mixa med finurliga karaktärer, mönster samt färg och denna blandning har resulterat i underbara bilderboken *Kurt och Kio vill ha djur* (Hallberg 2010-10-26, Zethraeus 2010-03-27).

Titel: De fyra böckerna om Nell heter: Nell på våren, Nell på hösten, Nell på sommaren och Nell på vintern

Text och bild: Joanna Rubin Dranger

I dessa fyra bilderböcker, som är årstidsböcker, får vi möta flickan Nell. Böckerna tar upp varsin årstid och berättar för läsarna vad Nell gör på vintern, våren, sommaren och hösten. I varje bok får vi alltså följa lekfulla Nell och hennes olikartade släkt samt vänner på deras olika äventyr. Läsarna får ta del av när Nell bakar kanelbullar, badar, äter middag, fiskar med håven och när hon plockar blåbär. Nell lagar även höstsoppa, har myskväll, hoppar i lövhögar samt vattenpölar, cyklar, snickrar, matar fåglarna, leker med båtar, gör snöänglar och julklappar samt övar julsånger. Det finns med andra ord mycket att upptäcka med Nell.

Skolverkets hemsida *Tema modersmål* tar upp att bilderböckerna om Nell är interkulturella böcker, då de är lösgjorda från förutfattade meningar om hudfärg och kön (Tema modersmål 2011-02-11).

6.2. Uppsatsens analysmodell

Här nedan följer analysmodellen med de sju punkterna, som redovisas var för sig.

6.2.1. Personmönster: Huvudpersonens hudfärg och karaktärernas egenskaper utifrån deras ”tillhörighet”. Finns det några skillnader/likheter?

I bilderboken *Sova sött* framkommer inte huvudpersonen riktigt självklart men efter flera omgångar av noggrann läsning av boken så får man ändå en uppfattning att huvudpersonen i boken är en människobebis som dyker upp på sista sidan av bilderboken. Av texten framgår inte bebisens tillhörighet, hudfärg, namn eller egenskaper men däremot ifall man tittar på bilden så ser man att bebisen skildras med mörk hudfärg. Bebisen ligger mellan sin mamma och pappa i sängen. Föräldrarna håller kärleksfullt från varsitt håll i boken *Sova sött*. Mamman skildras också med mörk hudfärg och hennes utseende påminner mycket om bebisens utseende. Både mammans och bebisens hudfärg är mycket mörkare i jämförelse till pappans hudfärg som är lite åt det solbrända hållet men dock är han flera nyanser ljusare än mamman och bebisen. Det är också mamman och bebisen som har svart krulligt hår medan pappan har ljust platt brunrött hår. Ifall man kopplar till Nettervik och Thorson så hävdar de som sagt att personer med mörkare hudfärg oftast framställs i böckerna med bland annat svartare hudfärg och svart krulligt hår (Thorson 1987, s.80-86, Nettervik 1994, s.81). Mamman och bebisen stämmer in på denna bild av människor med mörkare hudfärg.

Pappan som är ljusare i förhållande till dem två, passar inte riktigt in på den stereotypiska skildringen av personer med mörk hudfärg och har exempelvis inte krulligt hår. Några speciella egenskaper som de tre har framgår inte i bokens bilder eller text. Dock kan det påpekas att bilderboken rymmer mycket varma känslor som kärlek, lycka, fridfullhet o.s.v. precis som Grönborg, Bosseldal och Kåreland framhåvt tidigare (Grönborg 2010-11-02, Bosseldal 2010-11-04, Kåreland 2010- 09-14). Thorson hävdar att personer med mörkare hudfärg brukas skildras som känslofyllda (Thorson 1987, s.88). Ifall man anammar Thorsons påstående så kan man få ett intryck att även denna bilderbok skildrar dessa två föräldrar som känsllosamma men inte enbart dem, alla föräldradjuren är också väldigt känslofyllda. Det kan kännas onödigt att koppla djurföräldrarna med människoföräldrarna i boken men när man vet, som Molloy anser att de mörkare personerna ses närstående djuren och att en vit västerländsk man är förebilden för en människa (Molloy 1998, s.18), så kan man dra paralleller mellan dessa människoföräldrar som trots allt har mörkare hudfärg och djurföräldrarna.

I bilderboken *Babo pekar* så är Babos hudfärg i förhållande till hans mammas vita hudfärg mörkare men i förhållande till pappans mörka hudfärg mycket ljusare. Så man kan säga att

Babos hudfärg lutar mer åt den vita hyn med inslag av lite mörkare färg. Även Aisha och Binta har någorlunda samma färg som Babo medan Lalo har blek vit hudfärg med orangerött hår och liknar i förhållande till de andra i störst utsträckning mamman. Pappan har mörkast hudfärg av de alla och svart krulligt hår. Även här kan man koppla Netterviks och Thorsons framhävnin g att personer med mörkare hudfärg skildras som exempelvis svartare och med krulligt svart hår (Thorson 1987, s.80-86, Nettervik 1994, s.81). Dock är det viktigt att påpeka att det bara är pappan som faller in på den stereotypiska bilden, då till exempel Lalo är vit med krulligt orangerött hår i jämförelse till den vita mamman som har orangerött hår men rakt. Binta är ljusare än pappan men mörkare i hyn än Lalo och hon har svart men rakt hår. Aisha är till hyn lik Binta och har också svart men däremot krulligt hår. Babos hårfärg framgår inte då han har en luva på sig hela tiden som skymmer hela huvudet. Det är enbart Babos ögon, näsa och mun som syns. Man kan definitivt få en uppfattning att denna bilderbok verkligen är nydanande i jämförelse på de redan existerande utseendemässiga stereotypa skildringarna.

Även i denna bok framkommer inga speciella egenskaper som kan på något sätt relateras till deras "tillhörighet". Däremot kan man uppfatta Aisha och Babo som äventyrliga när de ger sig ut i skogen på upptäcktsfärd, och detta är något som Thorson hävdar att det är precis så barn med utländsk bakgrund brukar skildras medan svenska barn är de som får stå för allvarligheten (Thorson 1987, s. 82-83, s.91). Då barnen i denna bilderbok inte helt representerar de "etniskt" stereotypa svenska barnen är det svårt att avgöra ifall Aishas och Babos äventyrlighet skulle vara i kontrast mot de svenska barnens beteende. Något annat som är anmärkningsvärt är att både mamman och barnen har skor på sig, det är bara den mörkaste av dem alltså pappan som är barfota. Ifall man kopplar till Ajagån-Lester, Nilsson, Thorson och Eilard som anser att mörkhåriga och mörkhyade personer i böcker får oftast representera underutveckling, primitivism, bristfällighet o.s.v. (Ajagån-Lester 1999, s.131, Nilsson 2010, s.220, Thorson 1987, s.81,84,88, Eilard 2008, s.313-315), så kan man få ett intryck av att pappan som både är mörkhyad och mörkhårig samt har barfota fötter i kontrast till resten av den lite ljusare familjen som bär skor, skulle kunna vara ett tecken på att han trots allt också är lite underutvecklad och primitiv vilket även på så sätt förstärker den stereotypa bilden som han redan har när han skildras med mörk hudfärg och svart krulligt hår.

I *Mehmet och lilla Luna* så är Lilla Luna, som är huvudpersonen i bilderboken, skildrad med lite mörkare hudfärg och platt mörkbrunt hår. Även Mehmet är mörk i hyn med mörkbrunt hår. Resten av människorna i kvarteret har olika färgnyanser på huden och alla möjliga sorters hårfärger, frisy rer och människor som bär huvudbonader, såsom keps, slöja och basker. Märkbart i denna bilderbok om man jämför med de nämnda bilderböckerna *Sova sött* och

Babo pekar så finns det i Mehmet och lilla Luna ingen person som stämmer in på den stereotypa bilden av en person med svart krulligt hår och svart hy (Thorson 1987, s.80-86, Nettervik 1994, s.81). Det finns en man med svart hy och svart hår men håret framhävs inte som krulligt. Vad gäller karaktärernas egenskaper i förhållande till deras "tillhörighet" så går det att urskilja vissa saker. Läsarens första möte med Lilla Luna är när hon är ute på gatan och lilar med bollen. Här kan Thorsons resonemang om att barn med mörkare hudfärg oftast brukar framhävas i böckerna som äventyrliga, livliga och testar gärna våghalsiga äventyr (Thorson 1987, s.82-83, s.91) komma in, då Lilla Luna kan stämma in på denna bild. Hon står ju ute mitt i gatan även om: "mamma har sagt att hon inte får."(Grähs 2010, s.1). Dessutom lilar hon boll. Enligt Thorson som anser att de utländska barnen vanligtvis har goda fysiska förmågor i böckerna och Eilard som hävdar att invandrabarnen associeras till sport och karriärmöjligheter inom denna bransch (Thorson 1987, s.82-83, Eilard 2008, s.398) så kan även Lilla Lunas sportintresse stämma in på den bilden.

Första mötet med Mehmet är när han sitter i lastbilen och ser ganska munter ut. Däremot intar han en arg attityd när han kommer ut från lastbilen när han akut tvärbromsat så att han inte skulle köra över Lilla Luna. Det kan tänkas självfallet att han ska bli arg men med tanke på att han trots allt anammar ett ansiktsuttryck som framställs förargat och ilsket i kombination med hans mörka hudfärg och väldiga kroppsbehåring som skäller på rädda Lilla Luna genom att hålla henne i hennes hand, så kan Ålunds och Grubers framhävnings att det råder en uppfattning i vårt samhälle att invandarmän ses som våldsamma, hotfulla och farliga samt att många känner obehag gentemot dem (Gruber 2007, s.166-167, Ålund 1997, s.25) och även Thorson påstående att invandrarna kännetecknas i böckerna som temperamentsfulla och känslösa (Thorson 1987, s.88), passa in på en stereotyp avbildning av Mehmet som en invandrarman. Efter Mehmet's kritik så återkommer dock hans muntra ansikte.

I mötet med Lilla Lunas mamma så sitter hon på balkongen och håller i en vit kopp medan dottern lilar boll på gatan som sagt. Dessutom håller hon i telefonen och pratar livfullt. Detta kan kopplas till Thorsons resonemang att telefonen i böckerna representeras som något som invandrare måste ha i sitt hem och något som används konstant (Thorson 1987, s.76-78).

Utöver detta så kan man också undra vad det är för dag, är det en vardag eller helg, då kvarteret är fullt av människor med olika kulturella bakgrunder som exempelvis sitter på en bänk och dricker ur ölburkar, barn som leker medan vissa slänger sina möbler eller promenerar. Vissa bär kassar och Lilla Lunas mamma sitter på balkongen och pratar i telefon. Mehmet däremot är på väg till torget för att arbeta och konditoriet i kvarteret har öppet och därinne ger affärsbiträdet service åt kunden. Även om alla personerna i bilderboken gör något

så framkommer en sorts passivitet i kvarteret och miljön, som jag återkommer till senare i analysen, som känns motbjudande. Ålund framhäver att det i samhället råder en trångsynt och stereotyp bild av den mångkulturella förorten. Hon anser att den mångkulturella förorten kopplas ihop med passivitet och inte det ofantliga engagemang som de verksamma ungdomarna driver där (Ålund 1997, s.168-169). Denna bild av den mångkulturella förorten som bilderboken *Mehmet och Lilla Luna* erbjuder sina läsare kan också sägas falla in på den allmänt rådande samhällsbilden av förorten som Ålund tar upp. Miljön och människorna i bilderboken för också tankarna långt bort från utbildning och arbetsverksamheter. Detta är något som Thorson tar upp. Han anser att invandrarna skildras i böcker som arbetslösa och utan utbildning (Thorson 1987, s. 76-78). Dessutom kan då Lilla Lunas sportintresse vara den som representerar hennes möjliga karriärsval i framtiden som Eilard (Eilard 2008, s.398) tog upp, därför att utbildning inte kanske ses som ett självklart val, och Thorson hävdar just att de utländska barnens intellektuella färdigheter inte skildras som goda i böckerna (Thorson 1987, s. 82-83). Då kan Lilla Luna sägas efter denna genomgång representera den stereotypa skildringen av utländska barn som synts i barnböcker även under tidigare tidsperioder.

Viktigt är också att påpeka att alla i bilderboken framställs som muntra, glada o.s.v., bortsett från den gången då Mehmet blir arg, och de är glada trots att omgivningen inte bjuder på en hoppfylld framtidsutsikt. Ett exempel ur texten är, då Lilla Luna varit rädd men börjar återkomma till det hon var innan, så skildras hon av att: "Lilla Luna blir glad igen!" (Grähs 2010, s.15). Thorson nämner att personer med mörkare hudfärg brukar skildras som muntra, glada, skrattande o.s.v. även när deras invandrarsituation är frustrerande. Denna skildring är följden av att de ses som lägre utvecklingsstående människor, anser han (Thorson 1987, s.72, 87-91). Man kan undra ifall dessa människokarakterer i Mehmet och Lilla Luna representerar skildringen av lägre utvecklingsstående människor?

I *Noah och bästa grejen* är huvudpersonen Noah som är något mörkare än två av hans vänner, men ljusare däremot än de andra två vännerna. Hans hy kan skildras som mörkbeigt med rakt blont hår. De ljusare två vännerna är mer åt det vita, ljusbeiga hållet med blont hår. Noahs andra två mörkare vänner är skildrade på så sätt att den ene är ljusbrun med brunt hår medan den andre faller för den förekommande stereotypen som funnits också i *Sova sött* och *Babo pekar* och det innebär att han skildras som mörkast av de alla med svartare hy och svart krulligt hår (Thorson 1987, s.80-86, Nettervik 1994, s.81). Det som framgår av bilderboken *Noah och bästa grejen* är att det inte finns några speciella egenskaper som barnen har kopplat till deras "tillhörighet", dock går det att påpekas att främst Noah men även tre av hans vänner Jacob, Nelle och Isak är de som är mer eller mindre känslösa, livliga, äventyrliga o.s.v.

Däremot är Noahs fjärde vän, pojken Ludde som också är vitast/ljusast av dem alla, den mest tystlåtna och allvarligaste. Ludde observerar allt försiktigt och ler inte lika mycket som Noah och de andra. Här skulle Thorsons resonemang kunna komma in där han anser att barn med utländsk bakgrund oftast framställs som livliga, våghalsiga, äventyrliga, muntra, glada o.s.v. medan de svenska barnen framställs som allvarliga (Thorson 1987, s.72, 82-83, 87-91). Dock är det viktigt att framhålla att det ingenstans klart och tydligt framgår att Ludde är ”etniskt” svensk, även om man kan relatera hans utseende till hur Thorson anser att svenskar skildras i barnböckerna. Han anser att svenskar framställs som ljusare i jämförelse till invandrarna som framställs mörkare (Thorson 1987, s.81).

Huvudpersonerna Kurt och Kio i *Kurt och Kio vill ha djur* har rosavitt hudfärg. Kurt är iklädd säckiga byxor och både han och Kio har korvmössor på huvudet så deras hårfärg framgår aldrig. Resten av personerna i deras kvarter har alla möjliga former, kroppsstorlekar hudfärger, hårfärger, mössor, baskermössor, kepsar, hattar, kläder o.s.v. Exempelvis har två äldre damer som är ljusare i hyn lila hår, en yngre kvinna som har hudfärgen mörkrosa har rött hår medan en annan med samma hudfärg har svart hårfärg och en liten flicka som har mörk hudfärg har ljusbrunt hår o.s.v. Det finns ingen som passar in på Netterviks och Thorsons argument att personer med mörk hudfärg brukar skildras med exempelvis svartare hudfärg och svart krulligt hår (Thorson 1987, s.80-86, Nettervik 1994, s.69). Inga speciella egenskaper utifrån deras tillhörighet märks heller. I denna bilderbok förekommer lite av alla möjliga känslotillstånd men ingen som enbart de mörka respektive ljusa människorna har. Exempelvis så ler både ljusa och mörka personer i denna bok precis som de flesta också har husdjur oberoende vilken hudfärg de besitter. Denna bilderbok kan motsäga lite av det Thorson nämnt och sett i sina böcker, nämligen att personer med mörkare hudfärg är de som vanligtvis skildras som muntra, glada, skrattande, känsllosamma o.s.v.(Thorson 1987, s. 72, 87-91).

De fyra bilderböckerna om Nell och årstiderna kan sägas fortsätta på samma spår som *Kurt och Kio vill ha djur*. I dessa bilderböcker får vi träffa huvudpersonen Nell som har ljusbrun hudfärg och brun hårfärg. Resten av karaktärerna i boken har verkligen alla möjliga kroppsformer, hudfärger, kläder, dräkter, hårfärger, huvudbonader o.s.v. Dock är två av bilderbokens mörkaste karaktärer, Nells pappa samt Nells kompis Mohamed skildrade med mörkast hy och svart krulligt hår som då faller in på Thorsons och Netterviks uttalande av hur mörka personer oftast skildras (Thorson 1987, s.80-86, Nettervik 1994, s.69).

I dessa fyra böcker så skildras karaktärerna antingen leendes, skrattandes o.s.v. Alla karaktärer är muntra och pigga oavsett hudfärg. Några egenskaper som kan kopplas till karaktärernas ”tillhörigheter” går inte att hitta.

Sammanfattningsvis kan man påpeka att flertalet av huvudpersonerna i dessa bilderböcker har mörkare hudfärg. Dock framgår flera stereotypa karaktärer och egenskaper som nämnts. Stereotyp i denna uppsats innebär som sagt att det är en oftast allmän uppfattning som råder och som utpekar vissa specifika kännetecken hos exempelvis personer med mörkare hudfärg. Stereotypen kan vara framstående vid förstärkningen av fördomar och diskriminering som föranleder till särbehandling (Socialstyrelsens rapport (SOS-RAPPORT)1999:6, s.69-70 & Hinton 2003, s.11-12,19, 31).

I flera av böckerna framgår stereotypen mörk hudfärg och mörkt krulligt hår. Även stereotypen av de utländska barnen som äventyrliga, känslolösa, livliga och de känslofyllda, muntra invandrarna förekommer i några av böckerna. I *Mehmet och Lilla Luna* träffar man på stereotyperna den sportintresserade invandraren och den hotfulla invandrarmanen i en stereotyp förortsmiljö. I *Babo pekar* kan man stöta på stereotypen av den underutvecklade mörka mannen och i *Sova sött* kan de mörka människorna uppfattas som närstående djuren. Enbart i *Kurt och Kio vill ha djur* finns inga stereotypa karaktärer och egenskaper.

6.2.2. Motivmönster: Vad är bokens huvudmotiv? Hur förhåller sig de ”typiskt utomeuropeiska” och de ”typiskt svenska” karaktärerna till huvudmotivet, om man tar i beaktande deras handlingar, repliker, känslor samt tankar? Är huvudmotivets aktualitet allmängiltigt eller specifikt giltigt för en viss grupp människor?

Bilderbokens *Sova Sötts* huvudmotiv kan sägas vara sovvanor för både djur och människor, då det är en godnattberättelse och den visar hur djur och människor kärleksfullt nattar sina ungar. Eftersom nästan hela bilderboken fokuserar på djurs sovvanor och på slutet dyker det upp ett till hyn mörkare människoföräldrapar med en bebis så är det svårt att ta i beaktande deras förhållande till huvudmotivet när djuren är i fokus men samtidigt är det ändå bebisen som får det berättat för sig hur djurföräldrarna gör när de nattar sina ungar. Det kan ändå uppfattas som att dessa djur och deras nattningsmetoder är till för att bebisen ska få en godnattssaga berättad för sig. På det viset är ändå människoföräldrarna och deras bebis de som handlingen kretsar kring. Huvudmotivets aktualitet är allmängiltigt då sovvanor och vilka nattningsmetoder man använder berör människor oavsett etnicitet, den berör även djuren.

Man kan förstå att bilderböcker i många fall har djurkaraktärer precis som Sonja Svensson och Maria Lassèn-Seger resonerar när de hävdar att författare till bilderböcker ofta väljer

djurkaraktärer istället för människokaraktärer och att anledningen vanligtvis är att djurkaraktärerna är neutrala till skillnad från människokaraktärer. Exempelvis så är det utav stor vikt vad för etnicitet som huvudpersonen representerar, men när man har djur i bilderboksrollerna så slipper man tänka på det, då djur är neutrala på den punkten (Svensson 1999, s.87, Lassèn-Seger 2008, s.126-127). Det som däremot kan kännas grubblande och förvirrande med boken *Sova sött* är en undran om varför Svenska Barnboksinstitutet (Sbi) väljer just en bok som denna, då djuren är ändå i fokus och ”den etniska mångfalden” skildras bara på sista sidan av boken. Innebär detta en indikation på att det verkligen råder en sådan enorm brist på bilderböcker med etnisk mångfald, att en bok med en enda sida illustrerad med människor med mörkare hudfärg samt där deras etnicitet överhuvudtaget inte nämns i texten, måste beröras av Sbi? När man dessutom vet att det råder en uppfattning som Molloy tar upp, att personer med mörkare hudfärg står närmare djuren i förhållande till förebilden för människan som är den vita västerländska mannen (Molloy 1998, s.18), så kan man fråga sig ifall en bilderbok som denna inte kan ge undermedvetna fördomsfulla associationer till läsaren? Detta kan uppfattas som att gå för långt i resonemanget men däremot är det trots allt betydelsefullt att reflektera kring vilka budskap man kan få ut av bilderboken *Sova Sött*.

I bilderboken *Babo pekar* så är huvudmotivet Babos och Aishas äventyrliga färd genom skogen. Eftersom Babo är huvudpersonen, och hans mamma är ljus och pappan är mörkare, så kan Babos härstamning vara lite svår att avgöra. I bilderboken framgår vare sig mammans etnicitet eller pappans och bara för att mamman är vit behöver hon inte automatiskt tillhöra kategorin ”typiskt svenska” personer. Eftersom det blir svårt att avgöra vem som är vad, så kommer jag förklara utifrån personernas namn hur de förhåller sig till själva huvudmotivet. Babo och Aisha som tillsammans ger sig ut på utflykten till skogen är de som mest förhåller sig till huvudmotivet då deras handling är att de går till skogen. Babo är ändå huvudpersonen och den vars repliker är fler än Aishas. Både Aisha och Babo uttrycker däremot likartat sina känslor. Resten av familjen förhåller sig till huvudmotivet genom att de först i början av boken omnämns med namn som ”Mamma”, ”Pappa”, ”Lalo” och ”Binta” (Susso & Chaud 2010, s.1-2). På slutet återkommer de genom att de kramar om det hemvändande sällskapet och bakar en blåbärspaj tillsammans med dem. Detta huvudmotiv är allmängiltigt och kan i princip ha haft vem som helst i huvudrollen, handlingen o.s.v. oberoende av etnisk tillhörighet.

I *Mehmet och Lilla Luna* är huvudmotivet mötet mellan Mehmet och Lilla Luna. Eftersom både Mehmet och Lilla Luna skildras med mörkare hudfärg och hår i en mångkulturell miljö, så kan man anta att de är de ”utomeuropeiska karaktärerna”. Deras förhållande gentemot huvudmotivet är självklar. Utan de hade det inte funnits detta huvudmotiv. Deras handlingar i

denna bilderbok syftar till själva mötet. Lilla Luna lilar boll på gatan medan Mehmet kommer farande i lastbilen. Det är dock Lilla Lunas känslor och tankar som framkommer i relation till huvudmotivet, samtidigt som Mehmet är den som har mest repliker i förhållande till huvudmotivet. Resten av karaktärerna finns med i illustrationerna men omnämns inte i texten förutom Lilla Lunas mamma, där läsaren får klart för sig att mamman har förbjudit Lilla Luna att leka på gatan. De ”utomeuropeiska” karaktärerna får helt klart utrymme i bilderboken, man kan säga att hela handlingen kretsar kring dem. Huvudmotivets aktualitet är allmängiltigt då möten sker mellan alla möjliga människor och mötet hade kunnat vara mellan ”etniskt svenska” eller mellan ”etniskt svenska” och andra etniska bakgrunder.

I *Noah och bästa grejen* är huvudmotivet Noahs sökande efter den bästa grejen. Noah är den som förhåller sig mest till huvudmotivet, det är han som söker efter den bästa grejen. Även Noahs bakgrund är svår att avgöra då den inte framkommer i texten. Hans mamma skildras som ganska ljus och blond medan pappan framställs som mörkare, lite åt det solbrända hållet utan något hår på huvudet. Även Noahs vänners bakgrund blir svårt att avgöra, någorlunda skulle de två mörkare pojkarna Isak och Jacob falla in under ”utomeuropeiska personer”. Noah förhåller sig mest till huvudmotivet genom att hans handlingar står i fokus, han säger mest repliker och hans känslor samt tankar står i centrum. Efter Noah är det mamman tätt följande av pappan som förhåller sig närmast till huvudmotivet mestadels genom deras handlingar och repliker. Därefter följer Noahs vän Nelle som säger två repliker och därefter följer de andra barnen Jacob, Isak och Ludde. Dessa tre vänner förhåller sig lika mycket genom att de får utrymme till en replik. Detta är inte förvånansvärt då Noah är huvudpersonen och den kring handlingen kretsar. Detta huvudmotiv är allmängiltigt då vem som helst av tillexempel de andra barnen hade kunnat vara i huvudrollen istället för Noah, alltså huvudmotivet är inte enbart giltigt för vissa grupper.

Bilderboken *Kurt och Kio vill ha djur* kretsar kring huvudmotivet som är att Kurt och Kio vill ha och försöker finna ett husdjur. Då inte heller Kurts eller Kios bakgrund nämns i texten eller framgår på annat sätt så är det svårt att avgöra vilken kategori de tillhör, ifall de är ”typiskt utomeuropeiska” eller ”typiskt svenska” går inte att bestämma. Däremot är det de som för handlingen framåt i relation till huvudmotivet. Deras repliker representerar deras tankar och känslor samt framkommer mest i relation till huvudmotivet.

De andra karaktärerna skulle kunna delas in som ”typiskt svenska” eller ”typiskt utomeuropeiska”, utifrån att de med mörkare hudfärg får representera det utomeuropeiska medan de ljusare förstås för det svenska. Dock är denna indelning ganska överdriven då det trots allt inte framgår i texten vem som är vad eller vilken etnisk grupp de tillhör och där

också flera ljusare personer inte i första hand hade kopplats ihop med det typiska ”etniskt svenska”. Fastän om vi nu gör denna uppdelning så kommer man trots allt att komma fram till att dessa två grupper får exakt lika stort utrymme. Kurt och Kio samtalar med fem ljusa personer och med lika många mörka personer. Så även de ”typiskt utomeuropeiska” liksom de ”typiskt svenska” karaktärerna förhåller sig likartat gentemot huvudmotivet.

Dessutom är även bilderbokens huvudmotiv allmängiltigt och kan involvera alla möjliga sorters människor.

I bilderböckerna om Nell och årstiderna så är huvudmotivet i respektive bilderbok vad Nell gör på antingen sommaren, hösten, vintern och våren. Böckernas huvudmotiv är allmängiltigt.

Nell som skulle kunna falla in under kategorin ”utomeuropeiska” karaktärer är den som vars handlingar gentemot huvudmotivet står mest i fokus. Hennes känslor märks av i illustrationerna men de nämns inte i texterna. Repliker samt Nells eller andras tankar förekommer överhuvudtaget inte i böckerna utan till varje illustration finns en text, oftast en mening som beskriver för läsaren vad det är Nell gör antingen själv, tillsammans med familj, släkt eller vänner. Resten av karaktärerna som i större utsträckning kan klassas som ”utomeuropeiska” än ”typiskt svenska” förhåller sig till huvudmotivet genom att samspela med Nell och även deras känslotillstånd syns på illustrationerna.

Något som märks av i Nell-böckerna är att det mesta Nell gör är ändå det man i det svenska samhället kopplar till den svensk-västerländska kulturen. Exempel på detta är kanske mest framhävt i Nell på vintern som tillexempel: ”Nell och farmor Elfriede bakar pepparkakor och lussekatter” (Rubin Dranger 2010, s.7), ”Nell och mamma gör julklappar” (Rubin Dranger 2010, s.21) eller ”Nell och pappa övar julsånger” (Rubin Dranger 2010, s.23). I exempelvis Nell på sommaren finns: ”Nell och Pip bakar kanelbullar” (Rubin Dranger 2010, s. 15). Dessutom är maten som karaktärerna skildras att de äter i böckerna antingen korv, köttbullar och potatis o.s.v. Även om karaktärerna skildras på många olika ”mångkulturella” sätt så kan man ändå få ett intryck att sakerna de gör är väldigt bekanta för ”etniskt svenska” barn och säkerligen även för många barn med utländsk bakgrund då många kommer i kontakt med detta, om inte i hemmet, genom media, förskola, skola o.s.v. Dessa saker Nell gör kan knappast klassas som en variation på olikartade företeelser man kan göra på exempelvis vintern än det man redan oftast vet om man bor i Sverige. Detta kan man koppla till Sharif och Kåreland som hävdar att pratet om det mångkulturella samhället kan uppfattas som om olika kulturer samexisterar på lika villkor i samhället, vad som dock inte framgår är att det finns en ledande kultur som har makten i samhället. I vårt samhälle är det den vita västerländska medelklassmannen som har företrädesrätt och dennes världsbild ska alla andra

kulturer acceptera och utgå från. De andra kulturerna kan välja att assimileras och underkasta sig den ledande kulturen eller marginaliseras under ett hierarkiskt begrepp som kallas mångkultur (Sharif 2008, s.106-107, s.127-128). I Nell-böckerna kan man uppfatta att dessa olika kulturella karaktärer mer lutar åt att de assimilerats i det svenska samhället.

Viktigt är det också att påpeka att även om kanelbullar, lussekatter, pepparkakor, korv ses nu som en självklarhet i det svenska köket så har de anor från andra ställen i världen. Svanberg och Tydén framhäver att potatisen härstammar från Anderna. Kringlor, semlor och pepparkakor har vi fått via tyskar och danskar medan korv och köttbullar härrör från kontinenten. Även söta bakverk och bakelser som vi har till kaffet har vi fått genom tyskar och schweizare. Utan utländsk influens hade svensk mat inte varit något att vara stolt över (Svanberg & Tydén 1999, s. 101-102). Så även om den nämnda maten klassas som hophörande med Sverige så kan den ändå sägas vara mångkulturell om man går tillbaka till deras bakgrund.

Det måste också påpekas att när mamman och Nell gör julklappar så är änglaansiktena de använder inte skildrade med vit färg utan med mörk färg och svart krulligt hår. Även om änglarna påminner om Thorsons och Netterviks resonemang om hur personer med mörkare hudfärg vanligtvis skildras (Thorson 1987, s.80-86, Nettervik 1994, s.69) så är det ändå en sorts variation till de vita änglaansikten man är van vid. Även när pappa och Nell sjunger julsånger så är sångboken de använder illustrerad med en tomte och nissar som har mörkare hy. Fortfarande kan man dock få en vibb av det som Eilard nämner att hon sett i sitt material, och det är att skildringen av ”avvikarna” som framställs enbart i illustrationerna kan framstå som en vädjan till assimilering och anpassning till samhället (Eilard 2008, s.284-285).

Avslutningsvis kan man konstatera att alla bilderböcker hade ett allmängiltigt huvudmotiv som inte bara är specifikt för exempelvis vissa etniska grupper. Dessutom förhåller sig de ”typiskt utomeuropeiska” karaktärerna relativt bra till huvudmotivet och får ganska mycket utrymme i bilderböckerna. Det som dock ändå märks är att det i flertalet av böckerna är många barn med olika hudfärger men inte många barn som kan uppfattas som ”etniskt svenska” tillsammans med dem. Kan detta vara ett tecken på att flera av dessa böcker avbildar verkligheten då det i dagens samhälle råder segregation som (Nordgren 2006, s.30) hävdar?

Nordgren anser att idealet för det mångkulturella samhället är att alla möjliga bakgrunder existerar och berikar varandra, men så ser inte samhället ut (Nordgren 2006, s.30). Detta ideal saknas också i de flesta bilderböcker, då de ”svenska karaktärerna” känns frånvarande, som också kan visa på att när flera olika etniska bakgrunder visas upp så kan det förstås som om den ”svenska etniciteten” inte anses ha något samband med de andra etniciteterna. Detta för

att etnicitet är något ” de andra” besitter och inte något som kopplas med människorna i väst, vilket också bl.a. är etnicitetsbegreppet problematik (Eriksson, Eriksson Baaz & Thörn 1999, s.45, Ålund 1999, s.29-30).

6.2.3. Språk och stilmönster: Används vissa specifika ord som hänsyftar till den etniska mångfalden eller för att beskriva vissa ”typiskt svenska” eller ”typiskt utomeuropeiska” mönster hos karaktärerna eller deras omgivning?

Tar man alla nio bilderböckerna i beaktande på denna punkt så kommer man fram till slutsatsen att enbart vissa bilderböcker berörs. Det är *bilderböckerna om Nell, Babo pekar* och *Mehmet och Lilla Luna*. Det som denna punkt någorlunda berör gemensamt i *bilderböckerna om Nell* och *Babo pekar* är vissa av karaktärernas namn. I bilderboken *Babo pekar* är det Babos namn som klingar lite annorlunda. I *bilderböckerna om Nell* kan man urskilja namnen Tippo, Frou-Frou, Pip och Kiggeline som lite ovanligare. Varför är namnen så märkvärdiga, kan man undra? Därför att Christensen och Eriksen nämner att mörka personer vanligtvis har märkvärdiga och löjliga namn som Bambo, Bimbam, Ditt & Datt. Dessa namn är annorlunda än de västerländska namnen som i grund och botten inte ens är några människonamn eller har någon betydelse. De anser att namnen påminner mycket mer om djurens namn i böckerna (Christensen & Eriksen 1992, s.56). Dessa namn som nämnts ovan kan kännas också lite rentav löjliga och stämma in på det Christensen och Eriksen tar upp.

Något som utmärks i *Mehmet och Lilla Luna* är följande: ” Men där kommer en liten skitig lastbil med flaket fullt av lådor. Det är Mehmet som kör.” (Grähs 2010, s.3-5). Här får läsaren reda på att den *skitiga* lastbilen körs av Mehmet. Ifall man kopplar dessa två meningar med Ajagàn-Lesters, Nilssons, Thorsons och Eilards argumentationer att mörkhyade och mörkhåriga kopplas och skildrar olycka, ofärd, underutveckling, bristfällighet, underlägsenhet, orenhet o.s.v. (Ajagàn-Lester 1999, s.131, Nilsson 2010, s.220, Thorson 1987, s.81,84,88, Eilard 2008, s.313-315) så är det inte förvånande att Mehmeds bil är oren, då mörkhyade/mörkhåriga personer kopplas med orenhet och primitivism i allmänhet. I så fall kan inte dessa personers ägodelar, föremål o.s.v. vara så mycket renare än de själva.

6.2.4. Miljö: Bidrar miljön på något sätt till att lyfta fram den etniska mångfalden?

I bilderböckerna *Sova Sött, böckerna om Nell, Babo pekar* och *Noah och bästa grejen* är miljön igenkännbar för svenska läsare men oviktig i förhållande till att lyfta fram den etniska mångfalden. I dessa böcker är miljön vanligtvis hemmet, sängen, skogen, daghemmet, affären, stranden, ängen, stadslivet samt olika utemiljöer utifrån svenska väderförhållanden.

Däremot kan miljön sägas lyfta fram den etniska mångfalden i bilderböckerna *Kurt och Kio vill ha djur* och *Mehmet och Lilla Luna*.

I *Kurt och Kio vill ha djur* så är egentligen miljön densamma som de ovannämnda bilderböckerna dock kan det framhävas att Kurts och Kios bostadskvarter som består av både höghus, låghus och villor lyfter ännu mer fram den olikartade etniska mångfald som finns representerad i boken. Det inbjudande men variationsrika bostadskvarteret ger precis som dess karaktärer, en känsla av att allt och alla är välkomna här.

I *Mehmet och Lilla Luna* avbildas förortsmiljön som Ålund tar upp, som stereotyp och trångsynt. Förorten uppmålas som ett ghetto. Grönsakstorget är för det mesta ett givet inslag när man skildrar den mångkulturella förorten, då den står för det främmande. Även passiviteten är en given faktor när förorten skildras stereotyp (Ålund 1997, s.168-169). Det är precis på detta vis som miljön utmålas i *Mehmet och Lilla Luna*. Här kan vi också se fimpar, ölburkar, trasig cykel, klotter, papper, brödsmlor och annat på vägarna. Man kan också se parabolantennor samt två män som bär en soffa till soprummet, men när de väl är där tittar de på nyckelhålet i dörren och lämnar slutligen soffan utanför soprummet. Strax därefter tas soffan omhand av två män som i början av boken sitter på en bänk och dricker ur ölburkar.

Denna bilderboksmiljö lyfter fram den etniska mångfalden på det viset att dessa människor med framförallt mörkare hudfärg är hemmahörande i dessa miljöer.

Josefsson framhäver att när bilderboksförfattare framhäver miljön som mörk, motbjudande med exempelvis klotter på väggarna så kan en anledning vara att mana de unga läsarna till att protestera (Josefsson 1978, s.150-151). Om denna bok är en uppmaning till protest, så undrar man om de unga läsarna förstår detta budskap? Brodrej, Lenas och Älvdalens bibliotek nämner att denna bok avbildar en annan verklighet. Brodrej och Älvdalens bibliotek uttrycker nöjsamhet över att denna bok är realistisk, den skildrar hur det egentligen ser ut i samhället (Brodrej 2010-06-09, Lenas 2011-09-26, Älvdalens bibliotek 2010-08-04). Visserligen är avbildningen realistisk, Kåreland framhäver att dagens samhälle består av många invandrarbarn som bor i förorter och som inte känner någon samvaro eller sammanhållning med majoritetsbefolkningen. Hon tar upp att de också är segregerade och marginaliserade (Kåreland 2009, s.139). Det kan tänkas bra att framhäva deras situation men samtidigt kan det också få motsatt effekt som Thorson framhåller i sin avhandling, att när samhället har en nedvärderande syn på invandrarna och de blir varse om den så ändrar de också sin självuppfattning efter samhällets attityder gentemot dem. Ser samhället dem som odugliga och ointelligenta så infinner de sig också som sådana i efter hand (Thorson 1987, s.29).

Erbjuder samhället en bild av att invandrare är hemmahörande i förorten, så börjar också ”invandrarna” se förorten som en plats där man tillhör.

Den etniska mångfalden och miljön i bilderboken kan tolkas som om de marginaliserats under det hierarkiska begreppet mångkultur som (Sharif 2008, s.106-107, Kåreland 2009, s.127-128) tar upp, till skillnad från Nell-böckerna, som kan tolkas som att de assimilerats

6.2.5. Slutsats med hänsyn till bilderbokens etniska mångfald: På den här punkten kommer en sammanfattning att följa av dem tidigare punkterna till en redogörelse av bilderbokens etniska mångfald.

Utifrån vad man kunnat lägga märke till i böckerna så är alla dessa barn med mörkare hudfärg skildrade endast i illustrationerna, deras tillhörighet framgår inte av texten, precis som Kåreland hävdar att detta sätt är vanligt förekommande i bilderböckerna (Kåreland 2009, s.141). Nästan alla bilderböcker utom två, har haft den stereotypa bilden av en mörk person skildrad som svart och innehavande av svart krulligt hår (Thorson 1987, s.80-86, Nettervik 1994, s.69). Flertalet av bilderböckerna har också haft stereotypa skildringar av utländska människor som muntra, känslofyllda o.s.v.(Thorson 1987, s.72, 87-91). Även stereotypen av de utländska barnen som äventyrliga, känslolösa, livliga och stereotypen av den underutvecklade mörka mannen har skildrats (Thorson 1987, 81-84, 91). I *Mehmet och Lilla Luna* har man också kunnat särskilja stereotypen den sportintresserade invandraren och den våldsamma invandramannen (Thorson 1987,s.82-83, Eilard 2008, s.398, Gruber 2007, s.166-167, Ålund 1997, s.25). Dessutom har *böckerna om Nell* uppvisat mångkulturella personer i det man skulle kunna koppla till ”typiskt svenska” miljöer.

Huvudmotiven har varit allmängiltiga i alla böcker och de ”utomeuropeiska” barnen får ganska stort utrymme i böckerna. Däremot har vissa av karaktärernas namn klingat lite löjligt (Christensen & Eriksen 1992, s.56).

Även miljön har i två bilderböcker varit betydelsefull. I *Kurt och Kio vill ha djur* har miljön på ett positivt sätt lyft den etniska mångfalden dock har miljön i *Mehmet och Lilla Luna* på ett mer negativare sätt lyft fram den etniska mångfalden som hemmahörande i den orena förorten.

6.2.6. Bilderbokens etniska mångfald bedömt i förhållande till dagens svenska samhälle: Är bilderböckerna beträffande den etniska mångfalden neutrala, framåtsträvande eller bakåtsträvande i förhållande till dagens svenska samhälle?

Vad gäller den etniska mångfalden beträffande bilderböckerna så är de flesta böcker neutrala i jämförelse till dagens svenska samhälle. De kan tänkas skildra samhället som den

ser ut, dock kan *böckerna om Nell* och den ”ovanliga” mångkulturella blandningen av karaktärerna, bortsett från stereotyperna, på den punkten vara framåtsträvande. Likaså är *Kurt och Kio vill ha djur* framåtsträvande då karaktärerna där i samspel med miljön framstår som den mest naturliga blandningen, även om den bilden inte skildras i samhället direkt.

6.2.7. Utvärdering: Här kommer jag utifrån mitt syfte och mina två frågeställningar att göra en helhetsutvärdering med hänsyn till den etniska mångfalden i bilderböckerna.

Mitt syfte var att undersöka hur den etniska mångfalden skildrades i de bilderböcker som Sbi nämnt att de innehåller barn från andra kulturer än den svenska (Bokprovning på Sbi: en dokumentation 2011,s.5) och för att komma fram till det så använde jag mig av två frågeställningar.

Min första frågeställning var ifall det fanns inslag i bilderböckerna som var etniskt stereotyp? Precis som det tidigare nämnts så har alla böcker, utom en, uppvisat stereotypa skildringar av antingen karaktärernas utseende, namn, egenskaper och/eller miljön. Man har kunnat bl.a. i flera böcker träffa på den mörka invandraren med svart krulligt hår (Thorson 1987, s.80-86, Nettervik 1994, s.69) och stereotypa skildringar av utländska människor som muntra, känslofyllda o.s.v.(Thorson 1987, s.72, 87-91). Likaså har stereotypen av de utländska barnen som äventyrliga, känslosamma, livliga o.s.v. kunnat ses (Thorson 1987, 81-84, 91).

Min andra frågeställning var ifall den etniska mångfalden i bilderböckerna skildrades som ett mångkulturellt eller interkulturellt tillstånd?

Då även begreppen mångkultur och interkulturell ibland kan vara svåra att skilja åt, så kan det vara svårt att avgöra vad som är vad. Ifall man då tittar på Nordgrens förklaring av idealet för ett mångkulturellt samhälle, som är ett tillstånd där olika bakgrunder existerar och berikar varandra (Nordgren 2006, s.30) så går hans nämnda ideal längre än NE:s förklaring av begreppet interkulturell som de då menar betyder processer där olika kulturer samspråkar med varandra (NE 2011-10-25). NE stannar på att kulturerna samspråkar, det framgår inte att de berikar varandra. I så fall skulle NE:s förklaring av begreppet interkulturell kunna påträffas i varje bilderbok som jag undersökt, då olika ”etniskt kulturella” karaktärer förekommer och de möts i samtalet med varandra. Ne:s förklaring skiljer sig dock lite från Sharifs förklaring av interkulturell då han anser att begreppet är en process där målet är att öka respekten och förståelsen för olikheterna i de många olika kulturella uttryckssätt som finns. Han fortsätter med att framhäva att interkulturell är en process i vilken alla kulturer i samhället ges utrymme att samverka och interagera med varandra på lika villkor (Sharif 2008, s.110-113). Då ser man Nordgrens nämnda ideal någorlunda är interkulturell utifrån förklaringen som Sharif ger.

Eftersom jag utgår från Sharifs förklaring av interkulturell och hans förklaring av mångkultur som deskriptiv alltså att begreppet mångkultur används som beskrivning av den kulturella och etniska mångfalden i samhället, så anser han att skillnaden mellan dessa begrepp är att mångkultur oftast står för en tillståndsbeskrivning och interkulturell för en process (Sharif 2008, s.106, 110-113). Om man då analyserar böckerna utifrån Sharifs förklaring av interkulturell så kommer man fram till att bara en bok uppfyller kriteriet för Sharifs förklaring, som är att alla kulturer ges utrymme att samverka och interagera på lika villkor, samt har mål att öka respekten och förståelsen av olika kulturella uttryckssätt, och det är *Kurt och Kio vill ha djur*. Denna bilderbok ger alla olika karaktärer utrymme, stora som små, och utan att de framställs som stereotypa i en olikartad miljö som gör att man uppfattar det som självfallet att alla är olika och kan mötas på lika respektfulla villkor. Resten av böckerna skildrar mera ett mångkulturellt tillstånd utan att det utvecklas till något mer och alla har stereotypa skildringar, Nell-böckerna ger dessutom den svenska västerländska kulturen företräde medan *Mehmet och Lilla Luna* visar hur det kan bli när man inte underkastar sig den ledande överhögiska kulturen utan får ta del av den andra sidan av samhället, segregationen.

Om vi återkommer till läroplanerna som nämnts i inledningen, där det påpekas att skolans och förskolans uppdrag är att stärka förmågan att förstå de värden som ingår i en kulturell mångfald, vilket också inbegriper att få en förståelse för andras värderingar och förutsättningar (Reviderad läroplan för förskolan 2010, s.6, Lgr11 2011, s.7), så kan dessa bilderböcker som undersökts, förutom då *Kurt och Kio vill ha djur*, inte på ett tydligt sätt hjälpa dessa verksamheter att ge en mångfacetterad bild av olika personers värderingar och förutsättningar, då det funnits flera inslag av stereotypa karaktärer, miljöer, egenskaper o.s.v. Visserligen kan alla böckerna däremot ge läsarna en någorlunda förståelse av att det existerar människor med olika hudfärger men de flesta böcker, som nämnts, går inte längre än så.

Det som saknades i alla böcker var att olika kulturstilar inte fanns representerade i bilderböckerna såsom deras traditioner, religiösa aktiviteter utan deras hudfärger, olikartade klädstilar samt icke-svenskt klingande namn fick enbart stå för den etniska mångfalden. Möjligtvis är det så att bilderböckerna trots allt vill ge en bild av den etniska mångfalden som något inkluderande och ”vanligt”, vilket kanske hade varit ännu svårare om man avbildat t.ex. andras religiösa aktiviteter, då detta hade medfört en större uppdelning av det svenska och ”det andra”. Samtidigt anser ändå Sharif att ett interkulturellt förhållningssätt i skolan ger alla elever relevanta lärandemoment där olika betraktelsesätt företräds, problematiseras och synliggörs och när vi också vet, som (Sharif 2008, s.110-113) framhåller, att interkulturell är en process som ökar respekten och förståelsen för andra så borde detta egentligen ha varit

självlärt att ha med. Det är när vi får tillfälle att möta olika betraktelsesätt som synliggörs, problematiseras och företräds, som vi kan börja få en förståelse och respekt för ”de andra” och fullborda läroplanernas krav. Då tillåts även människorna att få ett erkännande som en bärare av sin kulturella bakgrund samt en medbyggare av det svenska samhället (Sharif 2008, s.117).

7. Slutsatser och sammanfattning

Syftet med detta arbete var att undersöka hur den etniska mångfalden skildras i ett antal bilderböcker som utkom 2010, och som enligt Svenska barnboksinstitutets rapport från 2010 inrymmer ”barn med rötter i traditionellt icke-svenska kulturer”.(Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet (Sbi): en dokumentation 2011, s.5). För att kunna förstå hur den etniska mångfalden skildras hade jag till min hjälp två frågeställningar som var:

- Finns det inslag i bilderböckerna som är etniskt stereotyp?
- Skildras den etniska mångfalden i bilderböckerna som mångkulturellt eller interkulturellt tillstånd?

Slutsatsen som jag kom fram till gällande den första frågan var att nästintill alla bilderböcker utom två, har haft den stereotypa bilden av en mörk person skildrad som svart och med svart krulligt hår (Thorson 1987, s.80-86, Nettervik 1994, s.69). Stereotypen av de utländska barnen som äventyrliga, känslösa, livliga och stereotypen av den underutvecklade mörka mannen har påträffats(Thorson 1987, 81-84, 91). Majoriteten av bilderböckerna har också haft stereotypa skildringar av utländska människor som muntra, känslofyllda o.s.v.(Thorson 1987, s.72, 87-91). I en bilderbok har man också kunnat särskilja stereotypen den sportintresserade invandraren, den våldsamma invandrar mannen och den stereotypa mångkulturella förorten (Thorson 1987,s.82-83, Eilard 2008, s.398, Gruber 2007, s.166-167, Ålund 1997, s.25, 168). Däremot har en bilderbok inte haft några stereotyper alls.

Den andra frågeställningen, där jag utgick från Sharifs förklaring av begreppet interkulturell och hans förklaring av begreppet mångkultur som en tillståndsbeskrivning (Sharif 2008, 106, 110-113) när jag analyserade hur bilderböckerna hade skildrat den etniska mångfalden i form av ett interkulturellt eller mångkulturellt tillstånd, så är min slutsats att bara en bok skildrar den etniska mångfalden som ett interkulturellt tillstånd. Resten av böckerna skildrar den etniska mångfalden som ett deskriptivt mångkulturellt tillstånd.

Eftersom skönlitteraturens funktion kan ha en betydelsefull effekt på att öka och stärka förståelsen för andras värderingar och betraktelsesätt (Nilsson 1997, s.37, 42-43 Ejeman & Molloy 2001, s.123-124, Kåreland 2001,s.19), så kan den bistå t.ex. skolor och förskolor med

uppdraget som de har nerskrivet i läroplanerna. Uppdraget är som nämnt tidigare att bl.a. få en förståelse för andras värderingar och förutsättningar (Reviderad läroplan för förskolan 2010, s.6, Lgr11 2011, s.7). Däremot kan skönlitteraturen också ha motsatt effekt och istället förstärka stereotyper om t.ex. ”de andra” och leda till vanföreställningar samt missförstånd.

Dessa bilderböcker som jag undersökt, som Svenska barnboksinstitutet noterat att de innehåller en etnisk mångfald, kan efter min undersökning visa att den etniska mångfalden i flera av dessa böcker skildras stereotyp, som kan leda till att en kritiklös läsare får bristfälliga uppfattningar och lämpar sig inte som enskilt material i skolor/förskolor utan måste kompletteras med andra variationsrika böcker.

Fastän Eilards avhandling (2008) behandlat läseböcker och Thorsons material (1987) varit barnböcker i allmänhet och ungdomsböcker, så visar det sig att våra böcker, även om vissa av dem tillhör olika kategorier, skildrat den etniska mångfalden i allas fall vanligtvis stereotyp och på ett negativt sätt. Detta visar bara på att den stereotypa bilden förekommer i flera olika kategorier av böcker vilket innebär att det är viktigt att analysera alla möjliga böcker.

Dessutom tycker jag att det behövs många fler undersökningar av hur den etniska mångfalden skildras i just bilderböcker då Sbi påpekat att det tidigare varit en brist på bilderböcker med etnisk mångfald och då de nu blir allt vanligare (Bokprovning på Sbi: en dokumentation, 2011, s.5), så behövs också flera kritiska granskningar av böckerna för att se om skildringen av den etniska mångfalden börjar förbättras och skildras på ett positivare sätt.

Precis som jag påpekat tidigare så råder det oklarheter kring vad forskare egentligen utgår ifrån när de analyserar den etniska mångfalden i barnböcker, är det hudfärgen eller är det något annat o.s.v. Därför hoppas jag att denna uppsats belyser detta dilemma vilket i framtiden förhoppningsvis kan leda till att någon forskare tar sig an utmaningen och förklarar sedan utifrån sin undersökning hur man kan upptäcka etnicitet i barnböcker på olika sätt.

8. Källförteckning

- Bergström, Göran & Borèus, Kristina (2005). Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. I Bergström, Göran & Borèus, Kristina (red.) *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur
- Bosseldal, P Ingrid (2010). *Sara Gimbergsson. Sova sött*. (Elektronisk). Tillgänglig<<http://www.gp.se/kulturnoje/litteratur/1.482951-sara-gimbergsson-sova-sott>> (2011-11-13)
- Brodrej, Gunilla (2010). *Gräsligt bra!* (Elektronisk) Tillgänglig< <http://www.alfabeta.se/text/2010/06/grahsligt-bra>>(2011-11-113)
- Christensen, Olav & Eriksen, Anne (1992). *Hvite løgner. Stereotype forestillinger om svarte*. Borås: H. Aschehoug & Co.
- Dahlerup, Pål (1973). *Litterære kønsroller*. Copenhagen: Gyldendalske Boghandel
- Eilard, Angerd (2008). *Modern, svensk och jämställd. Om barn, familj och omvärld i grundskolans läseböcker 1962-2007*. Malmö: Malmö högskola
- Ejeman, Göran & Molloy, Gunilla (2001). Varför ska barn läsa böcker? I Ejeman, Göran & Molloy, Gunilla (red.) *Metodboken. Svenska i grundskolan*. Angered: Almqvist & Wiksell
- Eriksson, Catharina, Eriksson Baaz, Maria & Thörn, Håkan (1999). Den postkoloniala paradoxen, rasismen och ”det mångkulturella samhället”. En introduktion till postkolonial teori. I Eriksson, Catharina, Eriksson Baaz, Maria & Thörn, Håkan (red.) *Globaliseringens kulturer. Den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället*. Falun: Bokförlaget Nya Doxa.
- Gruber, Sabine (2007). *Skolan gör skillnad. Etnicitet och institutionell praktik*. Linköping: UniTryck
- Grönborg, Peter (2010). *Gulligt nog att smälta en huligan*.(Elektronisk) Tillgänglig<<http://www.bt.se/kultur/recensioner/gulligt-nog-att-smalta-en-huligan%282166070%29.gm>> (2011- 11-13)
- Hallberg, Kristin (1996). *Den svenska bilderboken och modernismens folkhem*. Stockholm: Stockholms universitet
- Hallberg, Kristin (2010). *Färg, form och kluriga figurer*. (Elektronisk). Tillgänglig< http://www.svd.se/kultur/litteratur/farg-form-och-kluriga-figurer_5565377.svd>(2010-11-13)

- Hinton, Perry R.(2003). *Stereotyper, kognition och kultur*. Lund: Studentlitteratur
- Hylland Eriksen, Thomas (1993). *Etnicitet och nationalism*. Falun: Bokförlaget Nya Doxa
- Josefsson, Birgitta (1978). *Bilderbokens bild av verkligheten*. I Lena Fridell (red.) *Bilden i barnboken*. Göteborg: Stegeland
- Kåreland, Lena & Werkmäster, Barbro (1985). *Möte med bilderboken. Ett studiematerial*. Kristianstad: Liber Förlag
- Kåreland, Lena (2001). Mångkultur i svensk ungdomsbok. Några exempel från perioden 1970-2000. I Afzelius, Annika, Nordberg, Richard & Sandberg, Mats (red.) *Att se med nya ögon*. Stockholm: Elanders Gotab
- Kåreland, Lena (2001). *Möte med barnboken. Linjer och utveckling i svensk barn- och ungdomslitteratur*. Uddevalla: Natur och Kultur
- Kåreland, Lena (2009). *Barnboken i samhället*. Poland: Studentlitteratur AB
- Kåreland, Lena (2010). *Sömniga böcker roar och lär*. (Elektronisk).
Tillgänglig <http://www.svd.se/kultur/litteratur/somniga-bocker-roar-och-lar_5313001.svd>(2010-11-13)
- Lassèn-Seger, Maria (2008). Bland djungelapor, jaguarer och jobbkäniner. Djuriska barn i bilderboken. I Andersson, Maria & Druker, Elina (Red.)*Barnlitteraturanalyser* Poland: Studentlitteratur
- Lenas, Sverker(2011). *Peo Rask (text) och Fanny Felicia Svanberg (: "Fabriksområdesforskare Felicia Fahlander". "Felicia Fahlander och farfars nycklar"*. (Elektronisk).
Tillgänglig< <http://www.dn.se/dnbok/bokrecensioner/peo-rask-text-och-fanny-felicia-svanberg-ill-fabriksomradesforskare-felicia-fahl?rm=print>>(2011-11-13)
- Lester, Ajagàn Luis (1999). Text och etnicitet. En diskussion om texter och etnisk självförståelse. I Säfström, Anders Carl & Östman, Leif (red.) *Textanalys. Introduktion till syftesrelaterad kritik*. Lund: Studentlitteratur
- *Läroplan för förskolan Lpfö 98. Reviderad* (2010). Stockholm. Skolverket och CE Fritzes AB.
- *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet. Lgr 11*(2011). Stockholm: Skolverket och CE Fritzes AB.
- Molloy, Gunilla (1998). *Texten bakom texten. Tre uppsatser om sakprosa ur ett feministiskt- didaktiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur
- Nationalencyklopedin (NE) (2011).*Interkulturell*. (Elektronisk).

- Tillgänglig < <http://www.ne.se/interkulturell> > (2011-11-13)
- Nationalencyklopedin (NE) (2011). *Konstruktionism*. (Elektronisk)
Tillgänglig < <http://www.ne.se/konstruktionism> > (2011-10-27)
 - Nationalencyklopedin (NE) (2011). *Kulturanthropologi*. (Elektronisk).
Tillgänglig < <http://www.ne.se/kulturanthropologi> > (2011-10-27)
 - Nettervik, Ingrid (1994). *I barnbokens värld*. Kristianstad: Gleerups Förlag
 - Nikolajeva, Maria (2000). *Bilderbokens pusselbitar*. Lund: Studentlitteratur
 - Nikolajeva, Maria (2004). *Barnbokens byggklossar*. Lund Studentlitteratur AB
 - Nilsson, Jan (1997). *Tematisk undervisning*. Lund: Studentlitteratur
 - Nilsson, Magnus (2010). *Den föreställda mångkulturen. Klass och etnicitet i svensk samtidsprosa*. Vilnius: Gidlunds förlag
 - Nordgren, Kenneth (2006). *Vems är historien? Historia som medvetande, kultur och handling i det mångkulturella Sverige*. Umeå: Print & Media
 - Nyström, Maria (2010). *Årets bästa unga läsning*. (Elektronisk)
Tillgänglig < <http://www.kristianstadsbladet.se/kultur/article1327973/Aringrets-baumlst-unga-laumlsning.html> > (2010-11-13)
 - Pehrsdotter, Lisa (2010). *Barnböcker med Extra allt - nej tack!* (Elektronisk).
Tillgänglig < <http://arbetarbladet.se/kultur/recensioner/litteratur/1.2482273-barnbocker-med-extra-allt-nej-tack> > (2010-11-13)
 - Regeringskansliet (2011). *Ansvarsområden*. (Elektronisk)
Tillgänglig < <http://www.regeringen.se/sb/d/1454/a/15633> > (2011-11-20)
 - Regeringskansliet (2011). *Detta är regeringskansliet*. (Elektronisk)
Tillgänglig < <http://www.regeringen.se/sb/d/2506/a/13599> > (2011-11-20)
 - Regeringskansliet (2011). *Om Regeringskansliet*. (Elektronisk)
Tillgänglig < <http://www.regeringen.se/sb/d/2511> > (2011-11-20)
 - Rhedin, Ulla (2001). *Bilderboken – På väg mot en teori*. Uppsala: Almqvist & Wiksell Tryckeri AB
 - Roth, Hans Ingvar (2005). *Mångkulturalismens utmaningar*. Lund: Studentlitteratur
 - Sharif, Hassan (2008). Mångkultur, skola och interkulturell pedagogik. I Molin, Martin, Gustavsson, Anders & Hermansson, (red.) *Meningsskapande och delaktighet. Om vår tids socialpedagogik*. Uddevalla: Bokförlaget Daidalos AB
 - Skolverket (2010). *Rubin Dranger, Joanna Nell på våren m fl*. (Elektronisk)
Tillgänglig < <http://modersmal.skolverket.se/index.php/component/content/article/40->

vaerldens-barnboecker/1114-rubin-dranger-joanna-nell-pa-varen-m-fl?directory=100043>(2011-11-13)

- Stjärne, Kerstin (1978). När bilderboken blir en världsartikel får verkligheten anpassa sig. I Fridell, Lena (red.) *Bilden i barnboken*. Göteborg: Stegeland
- Svenska barnboksinstitutet (Sbi) (2011). *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: Dokumentation. Årgång 2010: 8 mars – 14 april*. (Elektronisk) Tillgänglig<http://www.sbi.kb.se/Documents/Public/Bokprovning/Dokumentation/Dokumentation_Argang_2010.pdf>(2011-11-20)
- Svenska barnboksinstitutet (2011). *Om Svenska Barnboksinstitutet*. (Elektronisk). Tillgänglig<<http://www.sbi.kb.se/sv/Om-SBI/>>(2011-11-20)
- Svenska barnboksinstitutet (2011). *Organisation och målsättning*. (Elektronisk) Tillgänglig<<http://www.sbi.kb.se/sv/Om-SBI/Organisation/>>(2011-11-20)
- Svensson, Sonja (1999). Barnböcker utan barn. I Banér, Anna (red.) *Barnkultur- igår, idag, imorgon. Festskrift till Gunnar Berfeldt*. Stockholm: Centrum för barnkulturforskning vid Stockholms universitet
- Thorson, Staffan (1987). *Barnbokens invandrare*. Vänersborg: Tre Böcker Förlag AB
- Westin, Charles m.fl.(1999). *Mångfald, integration, rasism och andra ord. Ett lexikon över begrepp inom IMER-International Migration och Etniska Relationer*. Socialstyrelsens rapport (SOS-RAPPORT 1999:6). Stockholm: Elanders Gotab
- Zetraheus, Stina (2010). *Lisen Adbåge "Kurt och Kio vill ha djur"*. (Elektronisk) Tillgänglig< <http://www.dn.se/dnbok/bokrecensioner/lisen-adbage-kurt-och-kio-vill-ha-djur>>(2011-11-13)
- Ålund, Aleksandra (1997). *Multikultiungdom: Kön, etnicitet, identitet*. Lund: Studentlitteratur.
- Ålund, Aleksandra (1999). Etnicitetens mångfald och mångfaldens etniciteter. Kön, klass, identitet och ras. I Olsson, Erik (red.) *I etnicitetens gränser och mångfald*. Bjärnum: Carlsson Bokförlag
- Älvdalens bibliotek. *Mehmet och Lilla Luna av Gunna Grähs*. (Elektronisk) Tillgänglig< <http://bokochbild.blogspot.com/2010/08/mehmet-och-lilla-luna-av-gunna-grahs.html>>(2010-11-13)

Empiriskt urval: Bilderböckerna

- Adbåge, Lisen (2010). *Kurt och Kio vill ha djur*. Stockholm: Bonnier Carlsen Förlag
- Dranger, Rubin Joanna (2010). *Nell på hösten*. Kina: Rabén & Sjögren
- Dranger, Rubin Joanna (2010). *Nell på sommaren*. Kina: Rabén & Sjögren
- Dranger, Rubin Joanna (2010). *Nell på vintern*. Kina: Rabén & Sjögren
- Dranger, Rubin Joanna (2010). *Nell på våren*. Kina: Rabén & Sjögren
- Gimbergsson, Sara (2010). *Sova sött*. Bromma: Bokförlaget Opal AB
- Grähs, Gunna (2010). *Mehmet och Lilla Luna*. Ungern: Alfabetabokförlag AB
- Milde, Jeanette (2010). *Noah och bästa grejen*. Belgien: Alfabetabokförlag AB
- Susso, Eva & Chaud Benjamin (2010). *Babo pekar*. Kina: Rabén & Sjögren